

LUONTOPARATIISIT LÄHELLÄMME

**Kosteikot Pohjois-Pohjanmaan
matkailun voimavarana**

Julkaisu B:60
ISBN 978-952-5731-27-9
ISSN 1236-8393

Kainuun liitto

POHJOIS-POHJANMAA
Council of Oulu Region

ALKUSANAT

Tämä selvitys on laadittu osana Pohjois-Pohjanmaan ja Länsi-Kainuun suo-ohjelma –hanketta. Se on laaja soiden käytön kehittämiseen ja yhteensovittamiseen tähtäävä hanke, joka koskee Pohjois-Pohjanmaata ja Kainuuta. Hankekokonaisuudessa tarkastellaan soiden kaikkia käyttöarvoja ja ekosysteemipalveluja.

Tämä osaselvitys käsittelee soiden matkailukäytön kehittämistä. Asia on merkittävä molempien maakuntien kannalta, sillä alueen suoluonto on runsas ja matkailullisesti vielä varsin vähän hyödynnetty. Osaselvityksestä on vastannut Metsähallituksen Pohjanmaan luontopalvelut, ja sen on laatinut FM Miisa Pietilä. Työn ohjauksesta ovat vastanneet Metsähallituksessa Samuli Sillman ja Matti Tapaninen sekä Pohjois-Pohjanmaan liitossa Ismo Karhu. Työtä on myös käsitelty hankkeen ohjausryhmässä ja neuvottelukunnassa. – Selvityksen laadinnan yhteydessä tehtiin erillinen esiselvitys Olvassuon kansallispuiston edellytyksistä. Siitä vastasivat samat henkilöt.

Pohjois-Pohjanmaan liitto kiittää Miisa Pietilää ja Metsähallituksen Pohjanmaan luontopalveluita selvityksen laadinnasta. Samalla liitto toivoo, että alueen matkailutoimijat saavat tästä lähtökohtia soiden matkailukäytön edistämiseen.

Oulussa 5.3.2013

POHJOIS-POHJANMAAN LIITTO

Jussi Rämet
Suunnittelujohtaja

TIIVISTELMÄ

Kosteikot Pohjois-Pohjanmaan matkailun voimavarana -selvitys tarkastelee laajasti maakunnan kosteikkomatkailemisen kehittämismahdollisuuksia. Selvitys on osa Pohjois-Pohjanmaan ja Länsi-Kainuun suojelmahanketta, joka pyrkii yhteen sovittamaan soiden eri käyttömuotoja maakunnassa. Kosteikkomatkailemalla tarkoitetaan selvityksessä matkailua, joka tapahtuu soilla tai lintuvesillä tai nojaa vahvasti näihin ympäristöihin. Selvitys kartoittaa Pohjois-Pohjanmaan kosteikoiden keskeisiä matkailun vetovoimatekijöitä, painottaen kosteikoiden luontoarvoja, saavutettavuutta ja palveluvarustusta. Selvityksessä myös paikannetaan vetovoimaisten kosteikkokohteiden sijaintia maakunnassa. Näiden lisäksi raportti tarkastelee mahdollisuuksia tuotteistaa kosteikoiden vetovoimatekijöitä myytäväksi matkailutuotteiksi. Selvitys lähestyy kosteikkomatkailemisen kehittämistarpeita ja -mahdollisuuksia tarjonnan näkökulmasta. Selvitystä varten on haastateltu 21 maakunnan keskeistä matkailutoimijaa kesällä 2012. Lisäksi selvityksessä on hyödynnetty olemassa olevaa paikkatietoaineistoa. Selvityksessä esitetyt toimenpide-ehdotukset perustuvat haastatteluissa esiin nousseisiin tarpeisiin.

Kosteikoiden matkailukäytön näkökulmasta luontoarvoiltaan rikkaiksi kosteikoiksi nähtiin luonnontilaiset, lajistoltaan monimuotoiset, laajat ja hiljaiset kosteikkokohteet. Vuodenaikojen vaihtelun koettiin lisäävän kohteiden mielenkiintoa ja monimuotoisuutta. Kosteikkokohteiden saavutettavuus koettiin merkittäväksi matkailullista vetovoimaa lisääväksi tekijäksi. Tällä hetkellä Pohjois-Pohjanmaan kosteikoiden saavutettavuus koettiin hyväksi, heikosta liikenneopastuksesta huolimatta. Tiedonsaanti kosteikkoalueista koettiin puolestaan puutteelliseksi. Viestinnän tehostamisen lisäksi hyväkuntoisen ja asiakaslähtöisen palveluvarustuksen avulla koettiin mahdolliseksi houkuttaa matkailijavirtoja kosteikkokohteisiin. Palveluvarustuksessa tärkeimmiksi nähtiin liikkumista helpottavat rakenteet, jotka edistävät kohteiden lähestytävyyttä ja turvallisuutta.

Selvityksen mukaan keskeisimmät kosteikkomatkailemisen kehittämistarpeet liittyivät kosteikkojen matkailullisen vetovoiman tunnistamiseen ja kohteiden tunnettuuden kasvattamiseen. Kosteikkomatkailemisen edistämiseksi tärkein toimenpide on vahvistaa kosteikkojen asemaa Pohjois-Pohjanmaan matkailustrategiassa, matkailumarkkinoinnissa sekä maakunnan imagoissa ja identiteetissä. Kosteikkoja tulee esitellä maakunnan matkailijoille keskitetysti ja houkuttelevasti esimerkiksi tarinoita ja maakunnan symboleja, kuten maakuntalintu kurkea, hyödyntäen. Lisäksi kosteikkomatkailemisen kehittämisessä keskeistä on kohteiden luontoarvojen turvaaminen, ympärivuotisen saavutettavuuden helpottaminen sekä kysynnänmukaisen palveluvarustuksen tuottaminen. Matkailun yritystoiminnan vahvistamiseksi kosteikkoympäristössä tulee tuottaa kysyntään ja toimintaympäristöön liittyvää tietoa sekä kehittää yrittäjien osaamista ja verkostoitumista. Kosteikkojen tuotteistamisessa on kannattavaa hyödyntää kasvavaa lintumatkailutrendiä. Toteuttamiskelpoisiksi tuoteideoiksi nähtiin myös hyvinvointimatkailuun liittyvät teemat hiljaisuus, luontoliikunta ja turvehoidot.

Luontoarvoiltaan ja palveluvarustukseltaan vetovoimaisia kosteikkokohteita paikannettiin maakunnan laajuisesti. Saavutettavuuden näkökulmasta vetovoimaisimmat kosteikot keskittyivät Oulun seudun matkailualueelle. Kehittämistoimenpiteet suositettiin keskitettävän viiteen kosteikkomatkailemisen kärkeen: Hailuotoon, Hirvisuolle, Liminganlahdelle, Oulungalle ja Olvassuolle. Näillä kosteikkokohteilla nähtiin parhaat edellytykset toimia kosteikkomatkailemisen kärkeinä esitellen Pohjois-Pohjanmaan monipuolista kosteikkoluontoa.

SISÄLLYS

1 Johdanto	8
2 Kosteikot Pohjois-Pohjanmaalla	9
2.1 Soiden käyttömuotojen yhteensovittaminen	10
2.2 Kosteikot matkailuympäristöinä	12
2.3 Kosteikkomatkaillen kehittämisen lähtökohtia	13
3 Pohjois-Pohjanmaa matkailualueena	15
3.1 Matkaillen tunnusluvut Pohjois-Pohjanmaalla	16
3.2 Monipuolinen ja kehittyvä matkailumaakunta	17
3.3 Luonto Pohjois-Pohjanmaan matkaillen voimavarana	18
4 Kosteikkomatkaillen vetovoimatekijät	20
4.1 Luontoarvot luovat vetovoimaisuudelle perustan	21
4.2 Vuodenajat monipuolistavat kosteikkoympäristöä	25
4.3 Mielikuvat ja tieto herättävät matkailijan mielenkiinnon	26
4.4 Saavutettavuus mahdollistaa vierailun	29
4.5 Palveluvarustus lisää vetovoimaa	31
5 Kosteikot matkailumahdollisuuksista matkailukohteiksi	36
5.1 Esimerkkejä kosteikkojen tuotteistamisesta	38
5.2 Kosteikkomatkaillen tuoteteemat	40
6 Kosteikkomatkaillen kehittämistarpeet ja toimenpide-ehdotukset	43
6.1 Kosteikkojen vetovoimatekijöiden vahvistaminen	44
6.2 Yritystoiminnan kehittäminen kosteikkokohteissa	46
6.3 Kosteikkomatkaillen kehittämisen kärkikohteet	47
Liitteet 1-17	

1 Johdanto

Kosteikot ovat matkailun kannalta kiehtovia, joskin ristiriitaisia alueita. Kosteikkoja, etenkin niihin lukeutuvia soita, ei ole perinteisesti nähty matkailun kannalta vetovoimaisina, eikä niiden potentiaalia ole juurikaan hyödynnetty matkailussa. Suot ovatkin tavallisesti mielletty ei-vetovoimaisiksi, vaikeakulkuisiksi ja jopa pelottaviksi matkailuympäristöiksi. Kosteikkotyypeistä lintuvedet on puolestaan koettu arvokkaimpina matkailuympäristöinä, mutta niidenkin hyödyntäminen on kansainvälisessä mittakaavassa vasta alkutekijöissään.

Pohjois-Pohjanmaa on maaperältään merkittävän kosteaa: maakunnan pinta-alasta yli puolet on soiden peittämää. Alueella sijaitsee myös useita huomionarvoisia lintuvesiä. Kosteikkoja kokonaisuudessaan on hyödynnetty historiamme ajan monipuolisesti. Tulevaisuudessa kosteikkojen käytössä painottuvat suojelu ja kestävä käyttö. Soiden ekosysteemipalveluista erityisesti virkistyskäyttö ja luontomatkailu nähdään kasvavina aloina, mikä korostaa näiden tutkimus- ja kehittämistarpeita¹.

Tämä selvitys tähtää Pohjois-Pohjanmaan kosteikkojen matkailukäytön edistämiseen kartoittamalla niiden matkailullisia vetovoimatekijöitä. Nämä ovat laajasti katsottuna matkailukohteen ominaisuuksia, jotka tuottavat vierailuhalukkuutta matkailijoissa. Tässä selvityksessä keskitytään kosteikkomatkailulle keskeisiin vetovoimatekijöihin, joita ovat luontoarvot, vuodenaikojen vaihtelu, tiedon saanti, saavutettavuus ja palveluvarustus. Näiden avulla selvityksessä etsitään keinoja muodostaa kosteikoista suosittuja matkailukohteita ja näiden tarjoamista matkailumahdollisuuksista myytäviä matkailutuotteita.

Selvityksen tavoitteena on tunnistaa kosteikkojen palvelurakenteeseen, saavutettavuuteen, matkailutuotteistamiseen ja markkinointiviestintään liittyviä kehittämis-

tarpeita ja -keinoja sekä paikantaa Pohjois-Pohjanmaan matkailullisesti merkittävimpiä kosteikkoalueita. Selvityksen tehtävä on myös kasvattaa kosteikkoluonnon tunnettuutta maakunnan matkailun voimavarana. Selvitys on osa Pohjois-Pohjanmaan liiton koordinoimaa Pohjois-Pohjanmaan ja Länsi-Kainuun suo-ohjelmahanketta, jonka tavoitteena on soiden eri käyttömuotojen yhteensovittaminen.

Selvityksen toteuttamisesta on vastannut Metsähallituksen Pohjanmaan luontopalveluiden erikoissuunnittelija Miisa Pietilä. Asiantuntijana hankkeessa on toiminut erikoissuunnittelija Veikko Virkkunen. Työtä ovat ohjanneet Pohjois-Pohjanmaan liitosta suo-ohjelmahankkeen projektipäällikkö Ismo Karhu sekä Metsähallituksen Pohjanmaan luontopalveluista aluepäällikkö Matti Tapaninen.

Tässä tarkastelussa *kosteikkomatkailu* käsitetään yhdeksi luontomatkailun osa-alueeksi. Luontomatkailu erotetaan puolestaan luonnon virkistyskäytöstä sillä, että luontomatkailijoiksi katsotaan tarkasteltavan alueen ulkopuolelta saapuvat kävijät, joiden käynnin keskeisenä motiivina on alueen luonto. Tämä näkökulma erottaa selvityksen Pohjois-Pohjanmaan ja Länsi-Kainuun Suo-ohjelmaan liittyvästä osatoteutuksesta 6a, jossa selvitetiin luonnon virkistyskäyttäjien, eli paikallisten asukkaiden, näkemyksiä soiden käytöstä.

Kosteikkomatkailun kehittämistarpeita lähestytään selvityksessä tarjonnan näkökulmasta. Raportti perustuu kesällä 2012 tehtyihin sidosryhmäkeskusteluihin, joiden avulla kartoitettiin alueen matkailutoimijoiden näkemyksiä kosteikkomatkailun kehittämismahdollisuuksista. Haastatteluja tehtiin maakunnan laajuisesti ja toimijat edustivat matkailukentän eri sektoreita, painottuen alueen matkailuyrittäjiin (liite 1).

2 Kosteikot Pohjois-Pohjanmaalla

Kosteikko on yleisnimitys joukolle luontotyyppettä, jotka sijoittuvat kovan maan ja avoveden väliin tai ovat märkiä ja vettyneitä matalia maa-alueita. Kosteikoiksi luetaan niin matalat järvet ja merialueet, suot, tulvametsät, virtaavat vedet kuin veden vaivaamat alueet. Kosteikot eroavat muista elinympäristöistä muotonsa, näytävyytensä ja ekosysteemien perusteella. Alueet ovat maapallomme tuottoisimpia luontotyyppettä ja ne toimivat kasvualustana suurelle joukolle kasvi- ja eläinlajeja. Kosteikot kuuluvat myös uhanalaisimpiin elinympäristöihimme, mikä takia niiden säilyttämiseen on kiinnitettävä erityistä huomiota. Kosteikoilla on suurta ekologista arvoa, mutta yhä useammin ne nähdään myös arvokaina virkistys- ja luontomatkailualueina².

Kansainvälisesti merkittävien kosteikkojen suojelua ja käyttöä ohjataan Ramsar-sopimuksella. Ramsar -kosteikoiksi valitut alueet edustavat mahdollisimman hyvin erilaisia ja vesilinnuston kannalta merkittäviä soita, lintujärviä, merenlahtia ja saaristoalueita. Pohjois-Pohjanmaan Ramsar-kosteikkoja ovat Krunnit, Haapaveden lintujärvet, Hailuodon lintuvedet, Liminganlahti, Siikajoen lintuvedet, Aittojärvi ja Kongasjärvi, Veneneva-Pelso, Olvassuo sekä Oulangan kansallispuisto³.

Tässä selvityksessä kosteikkotyypeistä käsitellään lintuvesiä ja soita. Lintuvesillä tarkoitetaan kosteikkoja, kuten reheviä merenrantoja, matalia järviä tai suistoalueita, joilla on muita vesialueita rikkaampi linnusto. Lintuvesille on lisäksi tyypillistä, että nämä ovat matalia, ravinnerikkaita ja runsaskasvustoisia⁴.

Suot Suomen yleisimpänä kosteikkotyyppinä

Yksi keskeisin kosteikkotyyppi on suo. Suot ovat ekologisesti määriteltynä kostean yleisilmaston ylläpitämiä ekosysteemejä, joilla on suokasvien vallitsema turvetta tuottava kasviyhdyskunta⁵. Suotyyppettä voidaan erottaa kaikkiaan useita kymmeniä. Karkeasti suot voidaan jakaa kolmeen suoyhdistelmätyyppiin: keidas-, aapa- ja palsasoihin. Pohjois-Pohjanmaalla yleisin suoyhdistelmätyppi on aapasuo. Maakunta kuuluu noin 700 kilometrin levyiseen Pohjanmaan-Kainuun laajaan aapasuovyöhykkeeseen. Aapasuot ovat yleensä keskiosastaan puuttomia nevoja tai lettoja, joita reunustavat rämeet⁶ (kuva 1).

Suomen maapinta-alasta noin kolmannes on soita. Soiden runsauteen vaikuttaa erityisesti Suomen kostea ja viileä ilmasto sekä maaston tasaisuus ja maaperän huono vedenläpäisevyys⁷. Pohjois-Pohjanmaa on erityisen soinen maakunta, sillä alueen pinta-alasta noin puolet on suota. Laskentaperusteista riippuen maakunnan alueella on suota miljoonasta hehtaarista noin 1,7 miljoonaan hehtaariin. Pohjois-Pohjanmaan suurimpia suopitäjiä ovat Pudasjärvi, Kuusamo, Utajärvi ja Taivalkoski. Pinta-alan suhteutettuna eniten soita on Oulunkaaren eli Oulua kiertävän vyöhykkeen ja Siikalatvan alueilla, joissa sijaitsee 40 prosenttia maakunnan suoalasta. Suo-aluekokonaisuuksista suurimmat ovat Olvassuo, Lito-kaira ja Veneneva-Pelso⁸.

Kuva 1. Lukuisat laajat aapasuot hallitsevat Pohjois-Pohjanmaan maisemaa (kuva Tuomas Uola).

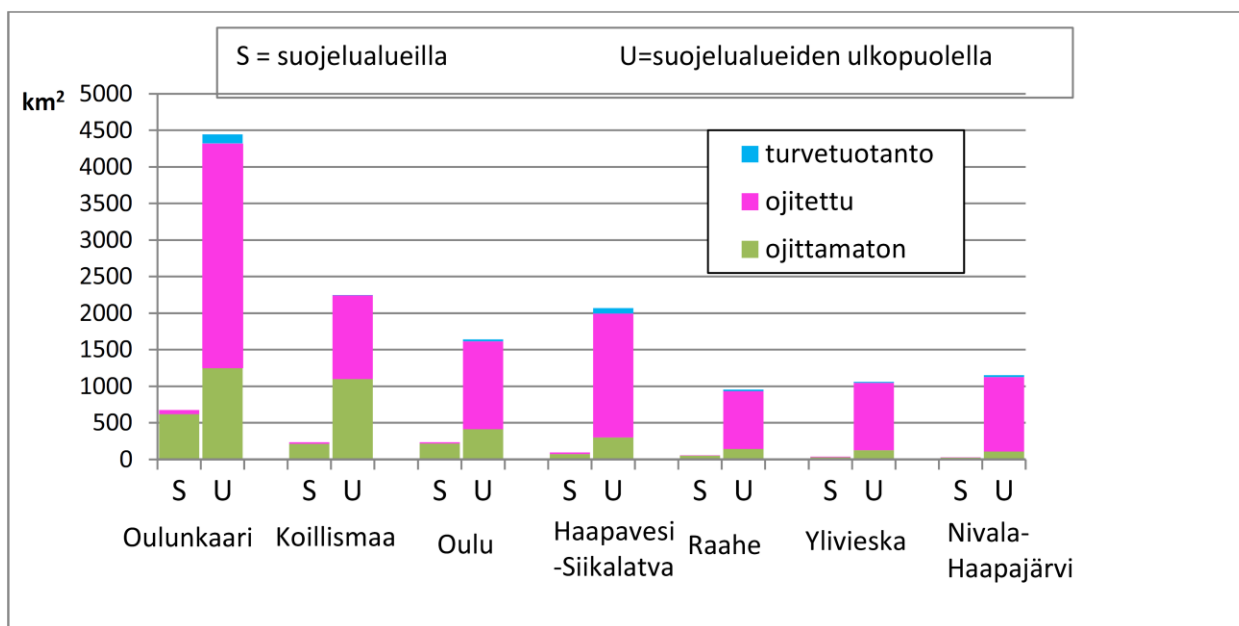
2.1 Soiden käyttömuotojen yhteensovittaminen

Soilla on historiassamme ollut merkittävä rooli elannon tuojana ja virkistysympäristönä. Erämaisilla soilla on vuosisatoja metsästetty ja marjastettu, toiveena lisäelanto niukan leivän jatkeeksi. Asutuksen lisääntyessä soita alettiin hyödyntää myös maataloudessa. Aluksi soilta niitettiin suoheinää karjan rehuksi ja myöhemmin soita raivattiin pelloiksi. Ensimmäiset maininnat turvemaiden viljelystä ovat jo 1300 -luvulta. 1900 -luvulla aloitettiin järjestelmällinen soiden metsätalouskäyttö: metsäojituksen avulla pyrittiin lisäämään puuston kasvua soilla. Suurin osa soiden ojituksesta tapahtui 1960–1970 -luvuilla. Maa- ja metsätalouden ohella myös turvetuotannolla on pitkät perinteet. Suomessa turvetuotantoa on harjoitettu yli 125 vuoden ajan, joskin laajamittainen tuotanto alkoi 1960 -luvun lopulla.

Soiden tuotannollisen käytön rinnalle on nykyään merkittävään asemaan noussut luonnonalaisten soiden suojeleminen. Uusia suoalueita ojitetaan nykyään lähinnä vain yksityisillä, joilla ojitukset ovat vähäisiä⁹. Yhdeksi merkittäväksi soiden käytöntavoitteeksi onkin tänä

päivänä noussut ojitettujen soiden ennallistaminen takaisin luonnontilaisiksi alueiksi.

Pohjois-Pohjanmaalla suot ovat kokeneet suuria muutoksia: tehdyt kuivatukset ovat muovanneet laajalti alueen suomaisemaa. Maakunnan soista ja turvemaista tällä hetkellä yli 60 % on ojitettu. Alueen eteläosissa ojitettujen soiden osuus on jopa 90 %¹⁰ (kuva 2). Metsätaloudella on Pohjois-Pohjanmaalla soiden maankäyttömuotona merkittävä rooli. Tätä kuvaa se, että 52 % maakunnan metsätalousmaasta on suota. Suojeltuja soita on Pohjois-Pohjanmaan suopinta-alasta 9 %. Merkittävimmät suojelualueet keskittyvät maakunnan keski- ja pohjoisosiin. Turvetuotannossa on noin 2 % maakunnan suopinta-alasta¹¹. Turvetuotantoalueiden jälkikäyttöä pyritään toteuttamaan siten, että niiden ennallistaminen ja kosteikkojen perustaminen keskitetään maakunnan pohjoisosaan ja jo olemassa olevien luonnon monimuotoisuuden kannalta tärkeiden kohteiden sekä virkistys- ja luonnonsuojelualueiden läheisyyteen¹².

Kuva 2. Ojitettujen ja ojittamattomien soiden pinta-ala Pohjois-Pohjanmaan suojelualueilla ja suojelun ulkopuolisilla alueilla¹³.

Soiden käyttöä ohjataan periaatepäätöksellä ja maakuntakaavalla

Suomessa soiden ja turvemaiden käyttöä ohjataan valtioneuvoston tekemän periaatepäätöksen avulla. Periaatepäätöksen linjauksilla pyritään edistämään soiden ja turvemaiden kestävää ja vastuullista käyttöä sekä suojelua Suomessa. Keskeisenä tavoitteena on:

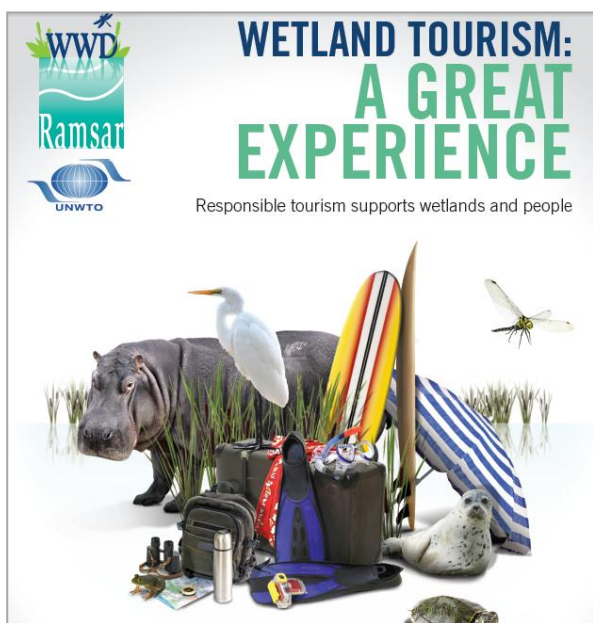
- saada soiden ja turvemaiden käytöstä, hoidosta ja suojelusta merkittävä yhteiskunnallinen, taloudellinen ja ekologinen hyöty valtakunnallisella ja alueellisella tasolla,
- pysäyttää soiden monimuotoisuuden köyhtyminen ja parantamaan suoluonnon tilaa ja kehittämään suoluontoa kohti suotuisaa suojelutasoa,
- turvata maa- ja metsätalouden tuottamat hyödyt,
- turvata energiahuolto,
- minimoida soiden käytöstä aiheutuvat haitalliset ympäristövaikutukset¹⁴.

Pohjois-Pohjanmaan soiden käyttöä ohjataan yksityiskohtaisemmin maakuntakaavalla. Maakuntakaavalla pyritään erityisesti varmistamaan suoluonnon tilan turvaaminen, mistä kertoo uudessa maakuntakaavassa ehdotettu 15–20 prosentin lisä soidensuojeluun. Suojelualueiden lisäksi kaavaluonnoksessa on osoitettu merkittävä määrä luonnon monimuotoisuuden kannalta tärkeitä suoalueita. Näillä turvataan alueita, jotka ovat virkistyskäytön kannalta kehitettäviä tai suojelualueita tai aluekokonaisuuksia, jotka sisältävät muuten arvokkaita luontokohteita¹⁵. Virkistyskäytön ohella Pohjois-Pohjanmaan soita on suunniteltu käytettävän matkailuun, mutta todellisuudessa matkailulla on tällä hetkellä marginaalinen merkitys soiden maankäyttömuotona.

2.2 Kosteikot matkailuympäristöinä

Kosteikkomatkailulla tarkoitetaan tässä selvityksessä luontomatkailun osa-aluetta, jonka keskiössä on kosteikkoympäristö. Kosteikkoja toimintaympäristönä hyödyntävän matkailun lisäksi huomioidaan *kosteikkoihin tukeutuva matkailu*. Tällä tarkoitetaan matkailua, joka perustuu kosteikoista saataviin elämyksiin ja tuoteteisiin, muttei välttämättä tapahdu kosteikolla, esimerkiksi kylpylöiden turvehoidot.

Kosteikkomatkailu (*wetland tourism*) on maailmanlaajuisesti merkittävä matkailun muoto. Esimerkiksi Ramsar-sopimuksen piiriin kuuluvassa Evergladesin kansallispuistossa USA:ssa vierailee vuosittain noin miljoona kävijää. Kosteikkomatkailun kehittämiseen kiinnitetäänkin kansainvälisesti kasvavassa määrin huomiota, jotta varmistetaan kohteiden ekologinen kestävyys sekä samalla saavutetaan sosiaalisia ja taloudellisia hyötyjä (kuva 3)¹⁶.

Kuva 3. Ramsar-kosteikoista viestitään elämysellisinä matkailukohteina¹⁷.

Suomessa kosteikkomatkailun kehittämisessä on keskitytty meille tyypilliseen suoympäristöön, mikä on aiheuttanut termin *suomatkailu* yleistymisen. Tässä selvityksessä kosteikkoja matkailualueina lähestytään kuitenkin kokonaisvaltaisemmin, jolloin suomatkailu luetaan osaksi kosteikkomatkailua. Tällä pyritään varmistamaan, etteivät termiin *suo* tai tämän kansainvälisiin vastikkeisiin *swamp*, *bog*, *marsh* tai *mire* liitetyt negatiiviset mielikuvat jarruta harkitsemattomasti käytettyinä matkailumuodon kehittämistä.

Soiden matkailukäyttöä varjostavat kielteiset mielikuvat

Soita on perinteisesti pidetty matkailukehityksen ulkopuolisina alueina vaikeakulkuisuuden, sääskien paljouden ja ankeiksi miellettyjen maisemien vuoksi¹⁸. Soiden vähäistä arvostusta matkailun parissa selittävät historialliset tekijät ja näistä kumpuavat negatiiviset mielikuvat. Suot on pitkälti koettu arvottomiksi luonnonelementeiksi, joista ei ole mihinkään ennen kuin ne raivataan pelloiksi, ojitetaan puuntuotantoon tai valjastetaan turvetuotantoon. Soita on myös kautta aikojen pelätty ja niihin on liitetty vahvasti pelko kuolemasta. Negatiivinen suhtautuminen soita kohtaan näkyy myös suomalaisessa taiteessa, jossa suot on kuvattu kielteisinä, mystisinä ja surumielisinä paikkoina. Soiden vähäistä arvostusta kuvaa myös se, ettei yhtään alkuperäisenä säilynyttä suota ole nähty kansallismaiseman arvoisena.

Suot on nähty kielteisessä valossa myös luonnossa liikumisen näkökulmasta. Suo on koettu epämiellyttävänä paikkana liikkua tai ainakin niin vaikeakulkuisena, ettei sinne omaehtoisesti ole haluttu mennä. Suot onkin nähty lähinnä esteinä, jotka on ollut pakko ylittää matkalla metsäsaarekkeelle tai kauniille lammelle. Soiden karttelua kuvaa myös se, ettei retkeilyoppaissa ole ollut tapana opastaa retkeilijöitä kulkemaan soilla, vaan retkeilijää yleisemmin neuvotaan, miten suot voidaan ohittaa helpompikulkuisia seutuja myöten^{19,20}.

Soiden arvostuksen nousu vauhdittaa matkailua

Asennoituminen soita kohtaan on hiljalleen muuttunut positiivisemmaksi. Tähän on vaikuttanut erityisesti se, ettei suomalaisten tarvitse enää murehtia suon aiheuttamia haittoja ja esteitä jokapäiväisessä elämässään. Soiden siirryttyä kauemmaksi arkipäivästä suunnataan niille yhä useammin tavoitteena kokea jotain epätavallista ja saada elämyksiä²¹. Suot voidaan siten nähdä nykyään jopa luovuuden, terveyden ja virkistyslähteenä²².

Suoluonnon arvostuksen nousuun virkistysympäristönä on vaikuttanut myös luontomatkailun yleinen arvostuksen kasvu, joka on muuttanut katsetta soita kohtaan²³. Nykyään suot mielletään laajemmin erämaiksi, joista on mahdollista löytää rauhaa, hiljaisuutta ja luonnontilaista luontoa. Mitä harvinaisemmiksi tällaiset erämaiset kohteet käyvät, sitä enemmän niitä arvostetaan ja halutaan suojella²⁴.

2.3 Kosteikkomatkailun kehittämisen lähtökohtia

Hankevetoisella kehittämisellä perustaa luontomatkailutoiminnalle

Kosteikkojen matkailullinen potentiaali on matkailuelinkeinon parissa havaittu. Kiinnostuksen kasvu kosteikkoalueita kohtaan näkyy etenkin erilaisten matkailun kehittämiseen tähtäävien hankkeiden lisääntymisenä.

Soita matkailuympäristöinä ovat käsitelleet muun muassa *Etelä-Pohjanmaan Elantoa Suosta* -hanke (1997), kaakkoisen *Keski-Suomen Suosta Voimaa* -hanke (1998–2000), *Kolarin Suur-Teuravuoman suoluonto – uusia mahdollisuuksia luontoyrittäjyydelle* -hanke (2002–2003) sekä Olvassuota ja Litokairaa tarkastellut *Suometsäerämaa LIFE* -hanke (2002–2005). Hankkeiden avulla on onnistuttu luomaan myönteisempiä mielikuvia soista sekä edistämään suomatkailua tuotteistamisen ja palveluvarustuksen kehittämisen avulla. Hankkeiden yhteydessä on myös järjestetty seminaareja ja laadittu suomatkailuoppaita. Pohjois-Pohjanmaalla entisessä Rantsilan kunnassa on lisäksi toteutettu *Suomaa* -hanke vuosina 2004–2006. Hankkeen tavoitteena oli suoluonnon hyödyntäminen matkailussa, virkistysessä sekä opetus- ja tutkimustyössä. Hanke onnistui lisäämään suoluonnon arvostusta ja tunnettua matkailuympäristönä ja aktivoimaan yritystoimintaa.

Myös lintuvesien matkailukäyttöä on kehitetty hankkeiden voimin. Kattavin lintuvesien kehittämiseen keskitynyt hanke on ollut *Lintuvesi Life* -projekti (1999–2003), jonka tavoitteena oli edistää Naturaan kuuluvien lintuvesien suojelua ja tukea alueiden virkistys-, opetus- ja luontomatkailukäyttöä. Projektissa laadittiin lintuvelle hoito- ja käyttösuunnitelmia sekä virkistyskäyttösuunnitelmia, tuotettiin alueita esittelevää materiaalia sekä rakennettiin lintutorneja, luontopolkuja ja tulente-kopaikkoja. Hankkeella tuettiin myös paikallisen luontomatkailun kehittämistä.

Pohjois-Pohjanmaan lintuvesien kehittämisen kannalta toinen merkittävä hanke on ollut *Linnut kansainvälisen luontomatkailun kärkituotteeksi Oulun seudulla* (2009–2011). Tämän avulla vahvistettiin Liminganlahden lintumatkailuun pohjautuvaa alueimagoa, luotiin uusia lintujen tarkkailuun pohjautuvia matkailutuotteita sekä vahvistettiin Oulun seudun matkailullista kehitystä, vetovoimaisuutta ja kilpailukykyä etenkin kansainvälisillä markkinoilla. Virkistyskäytön ja luontomatkailun

kehittämistä Oulun seudun kosteikoilla tukee myös *Metsäpeuranmaan, Hailuodon ja Liminganlahden retkeilyrakenteiden suunnittelu* -hanke (2012).

Kosteikkomatkailulla merkittäviä paikallistaloudellisia vaikutuksia

Kosteikkomatkailun, kuten yleensäkin luontomatkailun, laajuudesta ei ole tarkkaa kuvaa. Matkailumuodon merkittävyydestä suuntaa antavat kosteikkokohteiden käyntimäärät ja paikallistaloudelliset vaikutukset.

Soiden käyttöä ja suojelua ohjaavan valtioneuvoston periaatepäätöksen mukaan suoluonnon virkistyskäytöllä on matkailuelinkeinon alalla taloudellisia ja työllistäviä vaikutuksia. Luontomatkailu erämaista luontoa hyödyntävänä elinkeinona on nykyisin merkittävää etenkin Pohjois-Suomessa, mutta soilla on huomattava merkitys luontomatkailulle myös muualla Suomessa. Suorikkaiden kansallispuistojen kokonaistulovaikutukseksi arvioitiin vuonna 2011 yhteensä 17,2 miljoonaa euroa ja kokonaistyöllisyysvaikutukseksi 222 henkilötyövuotta. Suorikkaiksi kansallispuistoiksi laskettiin tässä yhteydessä 19 kansallispuistoa, joissa soiden osuus puiston maa- ja vesialueiden kokonaispinta-alasta oli suurempi kuin 18 prosenttia. Kaikissa näissä kansallispuistoissa suojellut suot olivat merkittävä lähi- tai kaukomaisematelijä ja/tai suot olivat tärkeitä nähtävyyshankkeita luontopolkuineen ja lintutorneineen²⁵.

Kosteikkomatkailun tuotetarjonta toistaiseksi vähäistä

Erinäisistä kehityshankkeista huolimatta kosteikoista etenkin soiden näkyvyys matkailutarjonnassa on edelleen vähäinen. Tätä kuvaa muun muassa se, että selvitystä varten haastateltujen Pohjois-Pohjanmaan matkailutoimijoiden omat kokemukset suo- ja kosteikkomatkailusta olivat vähäisiä. Useimpien matkailuyrittäjien kokemukset olivat lähinnä omaa marjastusta tai retkeilyä suoluonnossa. Suurimmalla osalla yrittäjistä ei ollut kokemusta asiakkaiden viemisestä suoympäristöön. Ne yrittäjät, jotka olivat käyttäneet suoalueita matkailutoiminnassa, järjestivät lähinnä satunnaisesti marjastusta lähisoilla. Suokokemuksia oli kertynyt myös seikkailu-urheilutapahtumista, joissa suo toimi yhtenä tapahtuman toteutusympäristönä. Lintuvesiä kuten Liminganlahtea hyödynnettiin matkailukäytössä huomattavasti soita tehokkaammin.

Matkailun kehittämisessä huomioitava ekologinen kestävyys

Kosteikot tarjoavat mielenkiintoisia matkailuympäristöjä, mutta herkkiä ja helposti vaurioituvia luontotyyppinä ne asettavat myös erityisiä reunaehtoja matkailun kehittämiselle (kuva 4). Kosteikkomatkailun kehittämisen tulee olla suunnitelmallista ja kestävyteen pyrkivää, jotta alueiden luonnonsuojellisten ja matkailullisten tavoitteiden yhteensovittamisessa onnistutaan. Kosteikkojen matkailukäyttöä rajoittavat ja ohjaavat erilaisille alueille asetetut luonnonsuojelutavoitteet.

Yksityisillä kosteikkoalueilla voi liikkua vapaasti jokamiehen oikeuksin. Valtion omistamien kosteikkoalueiden järjestyssäännöt vaihtelevat suojelumääräysten mukaisesti. Soidensuojelualueilla saa liikkua, leiriytyä ja kerätä luonnontuotteita vapaasti, ellei alueella ole erikseen määriteltyjä rajoitusosia. Myös kansallispuistoihin sijoittuvilla kosteikkoalueilla saa liikkua vapaasti

omin lihasvoimin rajoitusosia lukuun ottamatta. Leiriytyminen kansallispuiston alueella on kuitenkin yleensä sallittu vain tähän tarkoitukseen osoitetuilla paikoilla. Luonnonpuistot asettavat tiukimmat reunaehdot matkailutoiminnalle, sillä alueilla liikkuminen sallittu vain Metsähallituksen erikoisluvalla. Matkailun yritystoiminta valtion suojelualueilla edellyttää *Kestävän luontomatkailun periaatteiden* (liite 2) noudattamista.

Luonnonsuojelulain lisäksi kansainvälinen Ramsar-sopimus asettaa reunaehtoja sopimuksen piiriin kuuluvien kosteikkoalueiden käytölle. Ramsar -sopimuksen mukaan siihen kuuluvia alueita tulee varjella perustamalla niistä suojelualueita, käyttämällä alueita järkipäisästi, takaamalla kosteikkolinnuille suotuisan hoidon ja suojelun tason ja lisääntymismahdollisuuden. Alueita tulee kokonaisuudessaan käyttää niiden ekologista tilaa huonontamatta²⁶.

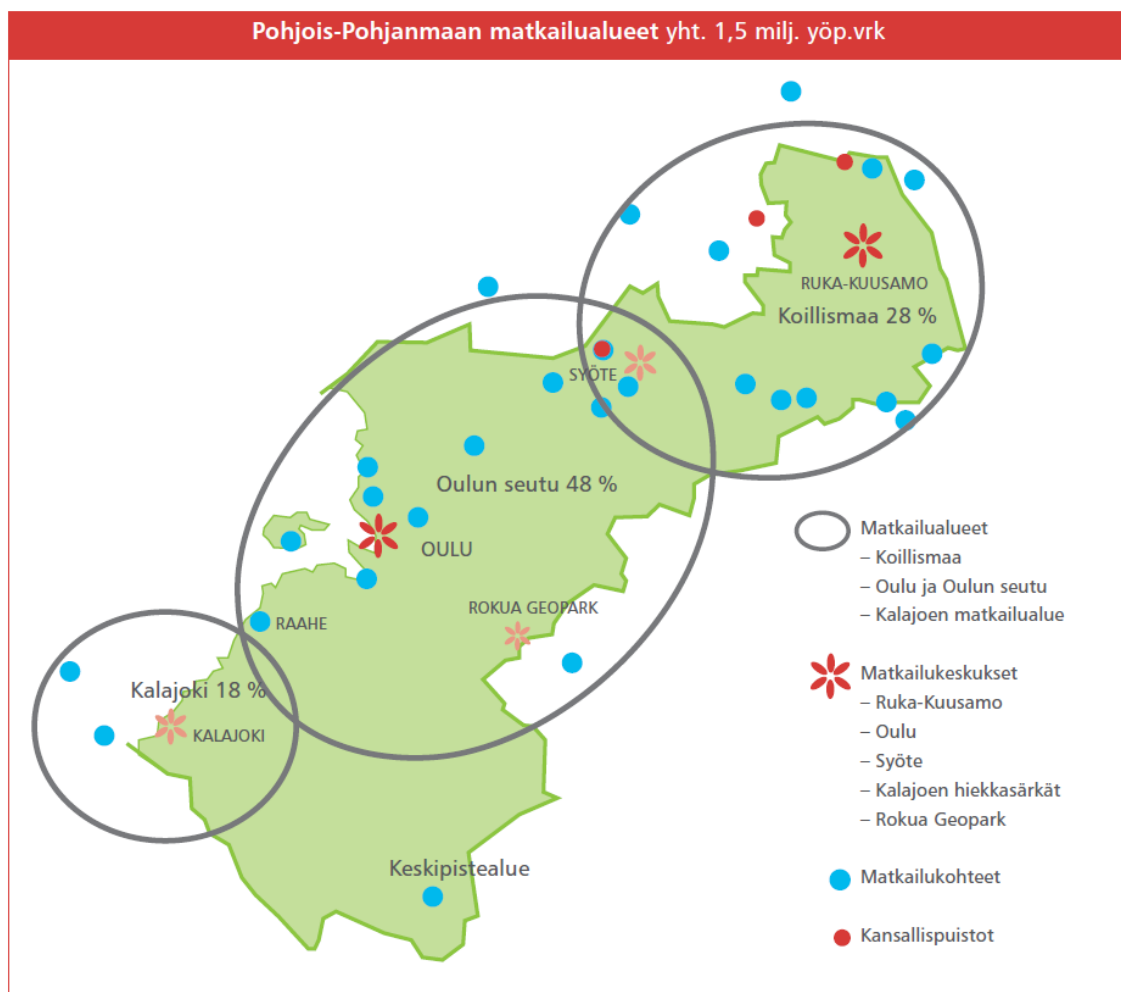

Kuva 4. Retkeilyreitien harkitsematon ylläpito on tuottanut vakavan vaurion lähimaisemaa hallitsevalle rantaluhdalle.

3 Pohjois-Pohjanmaa matkailualueena

Matkailu on Pohjois-Pohjanmaalla tärkeä ja voimakkaasti kehittyvä elinkeino. Matkailualueena Pohjois-Pohjanmaa on pinta-alaltaan laaja ja tarjonnaltaan monipuolinen. Alue jakautuu profiililtaan kolmeen erilaiseen matkailualueeseen: Koillismaahan, Oulun seutuun ja Kalajoen alueeseen (kuva 5)²⁷.

Matkailu on Pohjois-Pohjanmaalla tärkeä ja voimakkaasti kehittyvä elinkeino. Matkailualueena Pohjois-Pohjanmaa on pinta-alaltaan laaja ja tarjonnaltaan monipuolinen. Alue jakautuu profiililtaan kolmeen erilaiseen matkailualueeseen: Koillismaahan, Oulun seutuun ja Kalajoen alueeseen (kuva 5)²⁷.

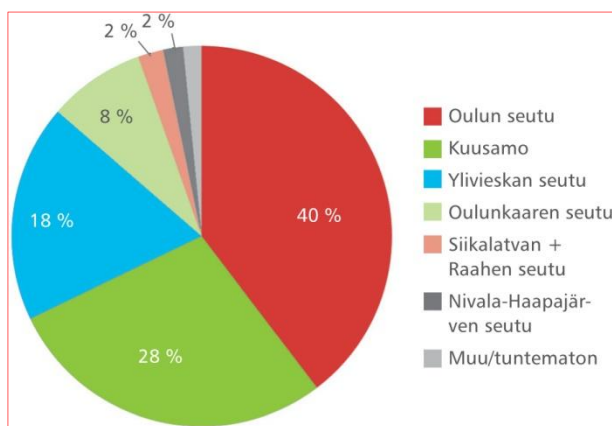
Kuva 5. Pohjois-Pohjanmaan matkailualuejako²⁸.

3.1 Matkailun tunnusluvut Pohjois-Pohjanmaalla

Pohjois-Pohjanmaan markkinaosuus koko maan yöpymisistä on noin kahdeksan prosenttia: maakunnassa rekisteröitiin 1,5 miljoonaa yöpymistä vuonna 2010. Pohjois-Pohjanmaan merkittävin matkailualue on yöpymismäärissä mitattuna Oulun seutu (kuva 6).

Oulun seutu toimii koko matkailualueen keskuksena hyvien lentoyhteyksien ja kehittyneen matkailuinfrastruktuurin ansiosta. Alueen merkittävä matkailukeskus on Suomen eteläisin tunturialue Syöte hiihtokeskuksiin ja kansallispuistoihin. Syöte pyrkii profiloitumaan hinnaltaan kohtuullisena, ruuhkattomana ja helposti saavutettavana, ympärivuotisena perhekohteena, joka vastaa maisemaltaan Lapin kohteita. Toinen Oulun seudun merkittävä matkailukeskus on Rokua Geopark.

Pohjois-Pohjanmaan toinen merkittävä matkailualue on Koillismaa, jonka vahvana veturina toimii talvimatkailun osalta matkailukeskus Ruka ja kesämatkailun osalta Oulangan kansallispuisto. Maakunnan eteläosan näkyvin matkailukeskus on Kalajoki, joka on tunnettu kesämatkailukohde hiekkarantoihin, kylpylöihin ja vesipuistoihin. Kalajoen lisäksi maakunnan eteläosassa sijaitsee Keskipisteen matkailualue, johon kuuluvat Nivala-Haapajärven ja Haapavesi-Siikalatvan seudut²⁹.

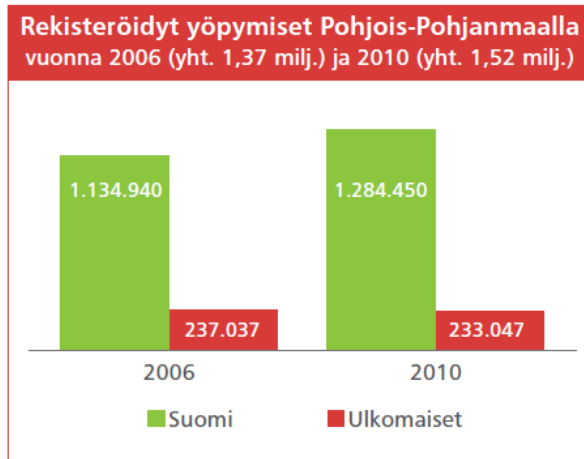

Kuva 6. Yöpymisten alueellinen jakautuminen 2010³⁰.

Vahva kotimainen kysyntä ja suuret sesonkivaihtelut

Pohjois-Pohjanmaan matkailu on kotimaapainotteista, sillä noin 85 prosenttia maakunnan matkailijoista on

kotimaisia vierailijoita (kuva 7). Eniten prosentuaalista kasvua on kuitenkin viime vuosina tapahtunut ulkomaitten matkailijoiden kohdalla. Yöpymiset ulkomailta ovat kasvaneet noin 10 % vuosivauhdilla. Kansainvälisiä matkailijoita saapuu eniten Venäjältä, Saksasta, Norjasta ja Ruotsista. Suurimmalle osalle Pohjois-Pohjanmaan matkailijoista matkan tarkoitus on vapaa-ajanvietto. Vapaa-ajanmatkailijoiden osuus on kaikkiaan noin 75 prosenttia kaikista matkailijoista. Pohjois-Pohjanmaan matkailu on kokonaisuudessaan kesäpainotteista, ja suurin kysyntä ajoittuu kesä-elokuun väliselle ajalle. Talvikauden kävijämäärät ovat kuitenkin kasvaneet viime vuosina vauhdikkaammin kuin kesämatkailijoiden määrä. Sesonkien painotus vaihtelee merkittävästi matkailukeskuksittain³¹.

Kuva 7. Pohjois-Pohjanmaan matkailijoista valtaosa on kotimaisia³².

Matkailun yritystoiminta maakunnassa vilkasta

Pohjois-Pohjanmaalla toimi vuonna 2009 yhteensä 1 087 matkailuyritystä. Matkailuelinkeinolla on työllisyyden kannalta keskeinen merkitys Pohjois-Pohjanmaalla, sillä majoitus- ravitsemus- ja ohjelmapalvelusektori työllisti maakunnassa 3 462 henkilöä. Majoitusta tarjoavia yrityksiä alueella oli 156, joista 40 prosenttia tarjosi hotellitason majoitusta. Vuonna 2011 huonekäyttöaste maakunnassa oli 45 prosenttia. Ravitsemustoimintaa harjoittavia yrityksiä maakunnassa oli 739 yritystä ja ohjelmapalveluyrityksiä 120 (vuonna 2009)³³.

3.2 Monipuolinen ja kehittyvä matkailumaakunta

Maakunnan matkailun vahvuudet

Selvityksessä tarkasteltiin Pohjois-Pohjanmaan matkailutoimijoiden näkemystä alueen matkailullisista vahvuuksista. Ensisijaiseksi vahvuudeksi koettiin alueen monipuolisuus: matkailualueen sisältä löytyy niin kaupunkikulttuuria, tapahtumia kuin monipuolista luontoa. Selvitykseen haastatellut toimijat kokivat monipuolisuuden mahdollistavan sen, että alueen matkailutarjontaa ja tuotteita voidaan suunnata hyvinkin erilaisille kohderyhmille. Matkailijan näkökulmasta monipuolisuus nähtiin arvokkaana, sillä laaja tarjonta mahdollistaa erilaisten matkailukokonaisuuksien rakentamisen. Monipuolisuus miellettiin kuitenkin myös haasteeksi, sillä sen koettiin vaikeuttavan alueellisen matkailuimagon muodostumista.

Pohjois-Pohjanmaan matkailullisiksi vahvuuksiksi koettiin myös alueen keskeinen sijainti ja hyvä saavutettavuus. Edullinen hintataso etenkin Lapin kohteisiin verrattuna lisää toimijoiden mukaan alueen kiinnostavuutta. Vahvat ja tunnetut matkailukeskukset Kuusamo, Syöte, Kalajoki, Oulu ja Rokua nähtiin matkailun kannalta tärkeiksi vetureiksi. Toimijoiden näkemys maakunnan

matkailullisista vahvuuksista on osittain linjassa Pohjois-Pohjanmaan matkailustrategiassa tunnistettujen vahvuuksien kanssa (kuva 8).

Tavoitteena profiilin kirkastaminen

Pohjois-Pohjanmaan matkailun kehittymistä ovat maakunnan matkailustrategian mukaan viime vuosina vauhdittaneet lentoliikenteen tarjonnan kasvu, matkailukustusten sisäisen yhteistyön ja yhteismarkkinoinnin kehitys, hankerahoitus ja investoinnit sekä matkailun arvostuksen kasvu kunnissa. Matkailun kehittymisen jarruiksi on puolestaan havaittu tuntemattomuus markkinoilla, heikko saavutettavuus ja puutteet osaamisessa. Maakunnan matkailun kehittämisessä tärkeänä nähdään matkailuprofiilin kirkastaminen. Tätä pyritään toteuttamaan etenkin vahvistamalla Pohjola Arctic-profiilia kansainvälisillä markkinoilla. Saavutettavuusongelmaan tartutaan kehittämällä kansainvälisiä yhteyksiä ja liityntäyhteyksiä. Näiden lisäksi Pohjois-Pohjanmaalla tehostetaan vientimarkkinoita, aktivoidaan myyntiä, etsitään tehokkaita jakelukanavia ja kehitetään business-, tuote- ja palveluosaamista³⁴.

Kuva 8. Pohjois-Pohjanmaan matkailun vahvuudet, heikkoudet, mahdollisuudet ja uhat³⁵.

3.3 Luonto Pohjois-Pohjanmaan matkailun voimavarana

Luontomatkailu on yksi voimakkaimmin kehittyvistä matkailun muodoista. Pohjois-Pohjanmaata luontomatkailualueena luonnehtivat vähäiset korkeuserot, niukat vesistöt ja laajat suoseudut³⁶. Tästä huolimatta alueen matkailutoimijat kokevat maakunnassa olevan ainutlaatuisia vetovoimatekijöitä, jotka luovat edellytykset kehittyvälle luontomatkailulle.

Luontomatkailun vahvuudet

Luontomatkailun näkökulmasta matkailutoimijat kokevat alueen vahvuudeksi maisemallisen monimuotoisuuden. Laajan matkailualueen nähtiin tarjoavan sekä merellistä luontoa, tunturi- ja vaaramaisemia että laajaa tasamaata ja suuria suoalueita. Luonnon erityislaatuudesta annettiin esimerkkeinä rosoiset kalliot, rinnen suot, jääkauden jäljet sekä erämaajärvet. Luonnon vehreyden ja rehevyyden koettiin erottavan alueen Lapille tyypillisestä luonnosta, mutta toisaalta alueen erämaisyyden koettiin korostavan kuitenkin maakunnan pohjoista sijaintia.

Pohjois-Pohjanmaan luontomatkailun kehittämisessä koettiin paljon hyödyntämätöntä potentiaalia. Luonto ylipäätään koettiin vähän hyödynnetyksi matkailuresurssiksi. Toimijat kokivatkin, että matkailualueen monimuotoista luontoa voitaisiin hyödyntää nykyistä tehokkaammin aktiviteettiympäristönä. Etenkin luonnonrauhaa ja hiljaisuutta tulisi hyödyntää nykyistä enemmän. Potentiaalinen muuttaminen tarjonnaksi vaatisi kuitenkin uutta ajattelutapaa sekä kykyä tunnistaa ja hyödyntää lähellä sijaitsevia luontoaarteita.

Pohjois-Pohjanmaan luonnon piirteistä merellisyyden koettiin tarjoavan erinomaisia mahdollisuuksia matkailun kehittämiselle. Tämän lisäksi suoluonnon hyödyntäminen nähtiin vaihtelevasti jokseenkin kannatettavana. Alueellisesti hyödyntämättömän potentiaalinen koettiin sijaitsevan pääosin maakunnan länsiosassa, jossa esi-

merkiksi Hailuodon ja Liminganlahden nähtiin tarjoavan vielä paljon potentiaalia luontomatkailun saralla. Luontoaktiviteeteista kalastuksessa, metsästyksessä sekä luonnon tarkkailussa ja kuvauksessa nähtiin potentiaalia kehittämiseksi.

Suojelualueilla keskeinen merkitys luontomatkailulle

Suojelualueilla, etenkin kansallispuistoilla, on keskeinen merkitys maakunnan luontomatkailukohteina. Luonnoltaan, maisemaltaan ja kulttuuriperinnöltään rikkaat kansallispuistot toimivat alueen keskeisinä vetovoimatekijöinä ja tuotepohjan perustana etenkin Koillismaalla³⁷. Suojelualueiden merkitys on erityisen korostunut kesäajan matkailussa ja ympärivuotisen matkailun toimintaympäristöinä. Käyntimäärissä mitattuna maakunnan merkittävin kansallispuisto on Oulangan kansallispuisto (taulukko 1). Kansallispuistot tuottavat mittavia paikallistaloudellisia vaikutuksia lähiseudulleen. Vuonna 2011 Oulangan kansallispuiston kävijöiden rahankäytön kokonaistulovaikutus oli 15,2 miljoonaa euroa. Kokonaistaloudellisuusvaikutus oli 197 henkilötyövuotta³⁸. Retkeilyalueet kuten Kylmäluoma ja Iso-Syöte sekä muut luonnonsuojelualueet täydentävät maakunnan luontomatkailun tarjontaa.

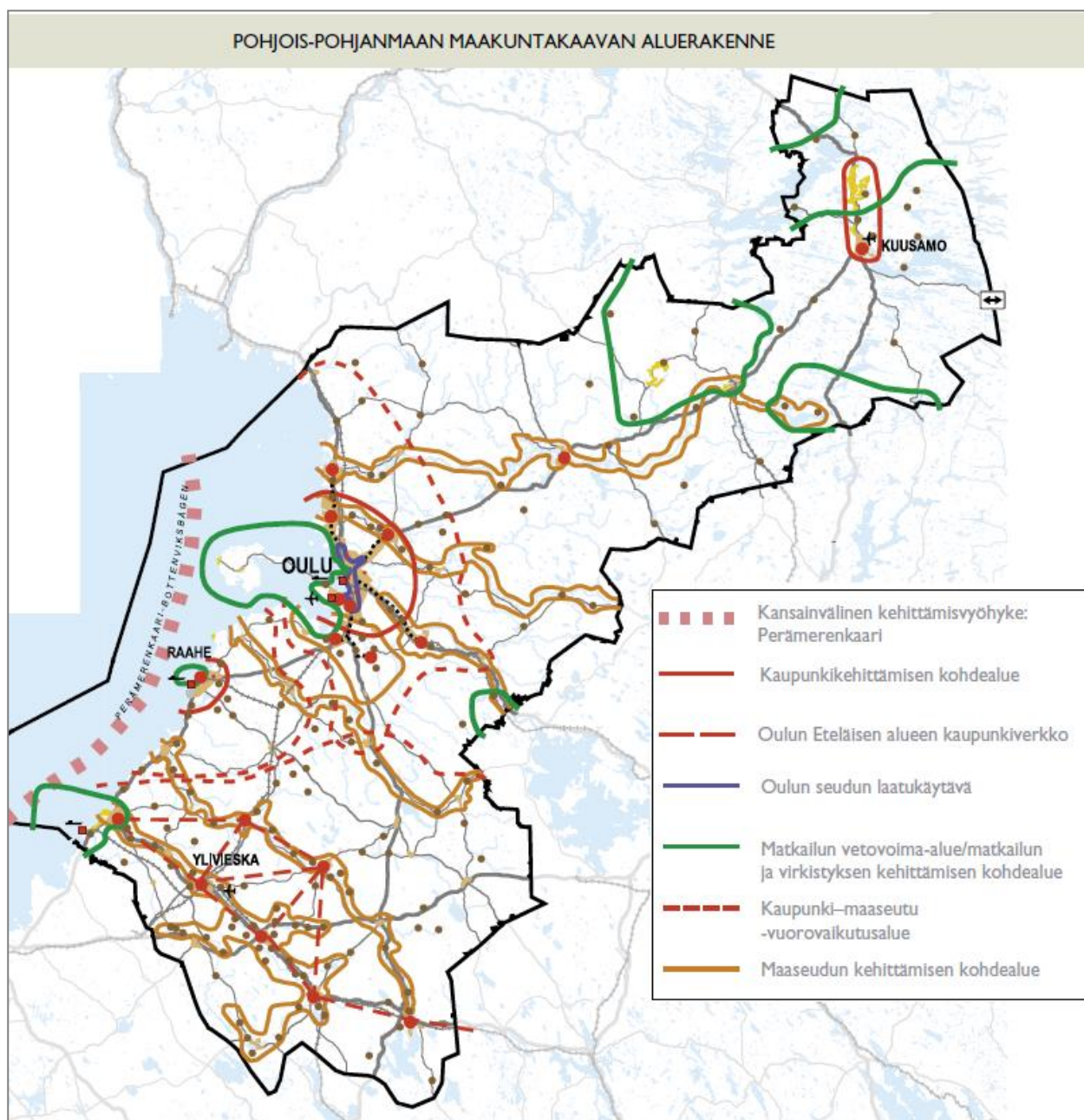
Taulukko 1. Pohjois-Pohjanmaan kansallispuistojen käyntimäärät vuonna 2011³⁹.

Kansallispuistojen käyntimäärät	
Oulangan kansallispuisto	171 500
Syötteen kansallispuisto	33 500
Rokuan kansallispuisto	17 000
Perämeren kansallispuisto	10 000

Kysyntä kehittämisen lähtökohtana

Pohjois-Pohjanmaan luontomatkailua kehitetään maakuntakaavassa osoitetuilla matkailun ja virkistyskäytön kehittämisen kohdealueilla (kuva 9)⁴⁰. Alueet koostuvat pääasiassa sellaisista suojelualuekokonaisuuksista, joissa matkailutoiminta on jo tällä hetkellä merkittävää. Suosituimmilla alueilla, Oulungan ja Syötteen kansallispuistoissa, luontomatkailun kehitystä ohjataan hoito- ja käyttösuunnitelmilla täydentävillä luontomatkailusuunnitelmilla⁴¹.

Pohjanmaan luonnonvarasuunnitelman mukaan luontomatkailun kehittämisen tavoitteena on mitoittaa retkeilypalvelut sijainniltaan, määrältään ja laadultaan kysyntää vastaaviksi. Ylläpidolla ja huollolla puolestaan varmistetaan palvelujen laatutaso. Tavoitteena on ylläpitokustannuksien alentaminen parantamalla rakenteita, tehostamalla työmenetelmiä, lisäämällä asiakasviestintää sekä suunnittelemalla palveluja kysyntälähtöisemmin⁴².

Kuva 9. Virkistyskäytön ja matkailun painopistealueet osana Pohjois-Pohjanmaan aluerakennetta⁴³.

4 Kosteikkomatkailun vetovoimatekijät

Matkailun vetovoimatekijät ovat matkailukohteen ominaisuuksia, jotka tuottavat vierailuhalukkuutta tarkasteltavana olevan kohteen ulkopuolisessa väestössä⁴⁴. Suomatkailua koskevissa selvityksissä matkailullista vetovoimaisuutta luoviksi tekijöiksi on aiemmin todettu soiden värimailma, tuoksut, marjat sekä lajistorikkaus. Soiden vetovoimaisuuden kannalta merkittäviksi tekijöiksi on myös katsottu hiljaisuus, erämaisuus, ekosysteemin ainutlaatuisuus ja eksoottisuus etenkin ulkomaa-laisten silmin. Lisäksi soihin liittyvän mystiikan ja kulttuuriperinnön on koettu vahvistavan näiden vetovoimaa matkailijoiden näkökulmasta^{45,46,47}.

Pohjois-Pohjanmaan matkailutoimijoiden keskuudessa kosteikkojen vetovoimatekijöistä korostuivat suoluonnon ainutlaatuisuus ja erilaisuus: suot koettiin uudeksi ja jännittäväksi matkailuympäristöksi. Etenkin luontoarvoihin liittyvät tekijät koettiin ensiarvoisen houkutteleviksi matkailijoiden näkökulmasta. Vuodenaikojen vaihtelun ja aistimaailman rikkauden koettiin lisäävän suoluonnon mielenkiintoa. Yleisten vetovoimatekijöi-

den lisäksi selvityksessä esille nousi vetovoimatekijöiden paikkasidonnaisuus: vetovoimatekijöiden koettiin vaihtelevan kohteittain, sillä yhdeksi merkittävimmistä soiden ja kosteikkojen vahvuudeksi nähtiin nimenomaan se, että Pohjois-Pohjanmaalla on lukuisia erityyppisiä kosteikkokohteita.

Seuraavassa luvussa tarkastellaan Pohjois-Pohjanmaan kosteikkojen matkailullista vetovoimaa painottaen kohteiden luontoarvoja, saavutettavuutta sekä palveluvarustusta. Näiden tekijöiden lisäksi matkailukohteiden kulttuuriperinnöllä on huomattava matkailullista vetovoimaa lisäävä vaikutus. Kosteikoihin liittyikin paljon tutkimatonta, potentiaalia arkeologista perintöä, joka tulisi ottaa korostetummin huomioon niin maankäytön suunnittelussa⁴⁸ kuin matkailun kehittämisessä. Kartoittamalla kosteikkoihin liittyvää kulttuuriperintöä voitaisiin tätäkin hyödyntää nykyistä tehokkaammin matkailullisena vetovoimatekijänä, esimerkiksi matkailutuotteisiin liitettyjen tarinoiden muodossa.

4.1 Luontoarvot luovat vetovoimaisuudelle perustan

Luonnontilaisuus vetovoiman lähtökohtana

Soiden luonnontilaisuus nähtiin ensiarvoisena tekijänä Pohjois-Pohjanmaan suomatkalun kehittymisen kannalta. Luonnontilaiset suot koettiin matkailijan näkökulmasta ehdottomasti mielenkiintoisimmiksi matkailukohteiksi. Soiden luonnontilaisuuden merkitystä perusteltiin myös soiden herkällä ekosysteemillä. Toimijat kokivat käsittelyn jälkien pysyvän ja näkyvän suoluonnossa hyvin pitkään, minkä takia käsittelyä tulisi välttää. Soiden luonnontilaisuuden tärkeyttä korostettiin myös lajistollisin perustein: ojittamattomat ja luonnontilaiset suot todettiin lintumatkailun kannalta parhaimmiksi alueiksi. Tämän lisäksi soiden luonnontilaisuutta painotettiin siksi, että lintumatkailun painopisteen nähtiin siirtyneen lajien bongaamisesta kuvaukseen, minkä todettiin korostavan kuvauksen kohteena olevan lajin lisäksi myös tarvetta luonnonmukaisella ja kauniille kuvausympäristölle.

Lintuvesien osalta luonnontilaisuudella mainittiin olevan erilainen rooli. Lintuvesiä koettiin tarpeelliseksi hoitaa esimerkiksi laiduntamalla, raivaamalla ja niittämällä, jotta ne ylläpitäisivät ja edistäisivät kohteen lajistollista monimuotoisuutta. Erityisesti merenrantakosteikkojen hoitoa pidettiin tarpeellisenä, koska kosteikkolajit käyttävät matalia rantaniittyjä pesimäalueena ja muuttomatkailuilla ruokailualueen.

Turvesoiden matkailukäyttöä tai näiden ennallistamista matkailukäyttöön ei myöskään nähty täysin mahdollisena. Pienen matkailijaryhmän arveltiin olevan kiinnostuneita myös soiden muista käyttömuodoista sekä siitä, kuinka soiden käsitteleminen nivoutuu kulttuurihistoriaamme ja arkipäiväämme. Lisäksi vanhojen turvesoiden muokkaaminen lintumatkailukohteiksi nähtiin yhtenä kosteikkomatkailemisen kehittämismahdollisuutena. Turvesoiden patoamisella voitaisiin tarvittaessa nostaa veden korkeutta ja ruokinnan avulla voitaisiin tarjota esimerkiksi kurjille houkuttelevia kerääntymispaikkoja. Ongelmana vanhojen turvesoiden ennallistamisessa lintumatkailuun nähtiin kuitenkin näiden lyhytikäisyys: ensimmäiset vuodet vesittämisen jälkeen ovat kokemuksen mukaan lajistollisesti mielenkiintoisia, mutta tilanteen todettiin heikentyvän nopeasti.

Esimerkkejä turvesoiden ennallistamisesta lintuvesiksi ovat Pyöreä-Orastinsuo Yli-Iissä ja Kuruneva Rantsilasassa. Kurunevassa turvetuotanto päättyi kesällä 1997, jonka jälkeen alueen pohjoisreunalle tehtiin 50 hehta-

riin lintujärvi. Järven rannat rakennettiin loiviksi, vesialueet mataliksi ja järven keskiosiin tehtiin turpeesta pesimäsaaria linnuille. Rantojen kasvittumista nopeutettiin siirtoistuttamalla rantakasveja ja kylvämällä penkoille ruista. Alueelle rakennettiin myös kevytrakenteinen lintutorni palvelemaan virkistyskäyttöä⁴⁹.

Lajiston monimuotoisuus lisää kiinnostavuutta

Kosteikkojen merkittäväksi vetovoimatekijäksi koettiin niiden rikas eläimistö. Petoeläinten esiintymisen sekä erityisesti lintulajien runsauden koettiin luovan erinomaiset puitteet luonnon tarkkailulle ja kuvaukselle. Soita pidettiin erityisen hyvinä tarkkailuympäristöinä niiden avaruuden takia. Soilla viihtyvistä lajeista keskeiseen rooliin nousivat linnut. Parhaimmiksi lintusoiiksi arvioitiin sellaiset alueet, joilla lajimäärä on korkea. Lajistollista monimuotoisuutta edistäviksi tekijöiksi miellettiin soiden vetisyys, avoimuus ja suuri koko. Märät kahlaajasuot koettiin lintumatkailijoiden kannalta lajistollisesti jopa mielenkiintoisemmiksi ympäristöiksi kuin lintuvedet. Lajistollisen monimuotoisuuden lisäksi tiettyjen arvokkaiden lajien esiintyminen todettiin tärkeäksi soiden vetovoimaa lisääväksi tekijäksi, sillä lintumatkailijoiden todettiin olevan usein kiinnostuneita nimenomaan uusien lajien näkemisestä.

Suolla asustavista lintulajeista matkailullisesti mielenkiintoisimmiksi arvioitiin levinneisyydeltään pohjoiset kahlaajat mustaviklo, jänkäkurppa ja jänkäsirriäinen. Näiden lisäksi kesäkurmitsat, hanhet, joutsenet sekä kurjet koettiin mielenkiintoisiksi ja arvokkaiksi soilla nähtäviksi lajeiksi. Lintumatkailun kehittämisen kannalta hyödyntämättömäksi lajiksi koettiin erityisesti Pohjois-Pohjanmaan näyttävä maakuntalintu, kurki. Kurkien tarkkailun ja kuvaamisen tuotteistamisessa nähtiin potentiaalia, sillä kurkia tavataan helposti saavutettavissa kohteissa ja niitä voidaan tarkkailla myös ilta-aikaan.

Lintujen lisäksi soilla todettiin olevan muitakin matkailun kannalta mielenkiintoisia kasvi- ja eliölajeja. Lintuihin keskittyneen matkailun lisäksi potentiaalisiksi nähtiin retket, jotka tarjoavat kokonaisvaltaisempaa lähestymistä suolajistoa kohtaan. Pieneliöstöstä mielenkiintoiseksi koettiin etenkin sudenkorennot. Luonnonantimista marjoilla koettiin olevan myös matkailullista merkittävyyttä. Hillasoiden merkitys nousi esiin, mutta hillasesongin lyhyden takia karpalot nähtiin matkailun kannalta tärkeämmiksi.

Monipuoliset ja avarat maisemat matkailullisesti mielenkiintoisimpia

Luontokohteen maisemalla on kiistaton merkitys matkailun vetovoimatekijänä. Ympäristön esteettisyys eli kauniit maisemat ovat tärkeimpiä motiiveja liikkua luonnossa ja perusteita valita matkakohde⁵⁰. Suot ovat maisemallisessa mielessä ongelmallisia alueita, sillä soita ei perinteisesti ole pidetty esimerkkeinä maisemallisesta kauneudesta vesiputousten tai vuorten tavoin. Tämä johtuu siitä, että maisema-arvostuksiimme vaikuttavat edelleen esteettiset kriteerit, jotka korostavat maa-lauksellisuutta, ylevyyttä ja dramaattisuutta. Arvostus soiden estetiikkaa kohtaan on kuitenkin hiljalleen kasvanut, mistä kertoo esimerkiksi suomalaisien lisääntyminen taiteessa⁵¹. Suomaiseman karuus ja erikoisuus ovatkin hiljalleen alkaneet kiehtoa. Aiemmissa suomaisemaa koskevissa selvityksissä maisemallisesti mielenkiintoisimmiksi suoalueiksi on havaittu erityisesti laajat ja yhtenäiset avosualueet, joilta löytyy metsäsaarekkeitä ja suolampia⁵².

Pohjois-Pohjanmaan matkailutoimijoiden mukaan matkailullisesti potentiaaliset suot ovat maisemaltaan monimuotoisia, avaria ja vetisiä. Maiseman monimuotoi-

suus koettiin tärkeänä, sillä tämän nähtiin lisäävän maiseman kiinnostavuutta ja vaikuttavan positiivisesti eläinlajiston runsauteen. Suotyyppien vaihtumisvyöhykkeiden koettiin luovan erityistä maisemallista mielenkiintoa samoin kuin metsäsaarekkeiden ja yksittäisten puiden, jotka heijastavat valoa ja luovat varjoja. Myös vesielementin läsnäolon koettiin tuovan matkailullista lisäarvoa suomaisemaan (kuva 10). Tätä perusteltiin muun muassa sillä, että vesi lisää lajistollista monimuotoisuutta ja suonsilmäkkeisiin liittyy mielenkiintoisia tarinoita ja uskomuksia. Soiden vetisyyteen suhtauduttiin kuitenkin myös varauksella, sillä veden huomautettiin hankaloittavan liikkumista.

Suotyypeistä maisemallisesti vetovoimaisimmiksi koettiin aapasuot. Aapasoiden erityiseksi vahvuudeksi koettiin niiden avaruus. Matkailun kannalta soilla avautuva avara maisema koettiin tärkeäksi, sillä tämän nähtiin tuovan tarpeellista vaihtelua metsävaltaisilla retkeilyalueilla. Silmäkantamattomiin ulottuvan suomaiseman koettiin myös puhuttelevan, pysäyttävän ja antavan ainutlaatuisen elämyksen matkailijalle. Osittain suuret suoalueet koettiin kuitenkin myös yksitoikkoisina ja jopa pelottavina.

Kuva 10. Hirvisuon maisemallista vetovoimaa luovat monipuolinen ja avara maisema sekä veden läsnäolo.

Äänimaisema tärkeä osa suokokemusta

Luontomatkailun vetovoimatekijöitä tutkittaessa ovat luonnonrauha ja hiljaisuus nousseet keskeiseen asemaan⁵³. Suoalueilla näiden merkitys korostuu entisestään, sillä luonnonrauhasta ja hiljaisuudesta nauttiminen ovat merkittävimpiä motiiveja vierailuilla soilla^{54,55}. Suot tarjoavatkin erinomaisen ympäristön luonnon rauhan kokemiseen sekä yksinäisyydestä nauttimiseen⁵⁶.

Myös Pohjois-Pohjanmaan matkailutoimijat korostivat hiljaisuuden merkitystä matkailijoille ja etenkin tämän eksoottisuutta ulkomaalaisille matkailijoille. Hiljaisuus nähtiin tärkeänä osana kokonaisvaltaista suokokemusta ja hiljaisuuden koettiin tehostavan laajan suomalaisen vaikutelmaa autiudesta ja erämaisyydestä. Suot nähtiinkin erinomaisen rauhallisina ympäristöinä, jotka tarjoavat matkailijoille mahdollisuuden pysähtymiseen ja keskittymiseen.

Soiden hiljaisuudella ei kuitenkaan tarkoitettu äänettömyyttä vaan näiden luonnollista äänimaisemaa, johon kuuluvat olennaisesti tuulen humina ja lintujen laulu. Hiljaisuuden koettiin tarjoavan myös harvinaisen mahdollisuuden havainnoida kaukaakin kuuluvia ääniä, kuten lintujen laulua. Moottoriajoneuvojen ei koettu soveltuvan suoalueille lainkaan, minkä takia toimijat kokivat tärkeäksi eriyttää soiden eri käyttömuodot mahdollisimman tehokkaasti, jotta matkailijoilla säilyy mahdollisuus nauttia suoalueiden hiljaisuudesta.

Luontoarvoiltaan houkuttelevia kosteikkoja eri puolilla maakuntaa

Luontoarvojen näkökulmasta matkailullisesti vetovoimaisimpien kosteikkojen sijaintia tarkasteltiin paikkatietoaineistoon perustuvan päällekkäisanalyysin avulla (kuva 11). Kosteikkojen luontoarvoja mitattiin kolmella indikaattorilla. Kohteiden luonnontilaisuuden määrittämisessä hyödynnettiin Natura 2000-alueiden luokittelussa käytettyjä edustavuus ja luonnontila -luokkia ja näistä laskettuja alueellisia keskilukuja. Tarkastelussa mukana olleita kohteita rajattiin *Arvokkaiden luontokohteiden hoidon ja käytön priorisointi Pohjois-Pohjanmaalla* -suunnitelman perusteella. Näiden lisäksi tarkastelussa mukana olivat Pohjois-Pohjanmaan liiton elokuuhun 2012 mennessä inventoidut luontoarvosuot, joiden luonnontilaisuuden arvioinnissa hyödynnettiin soiden luonnontilaluokkaa. Mukana karttaesityksessä ovat arvot 4 tai 5 saaneet suoalueet.

Toisena luontoarvoja mittaavana indikaattorina käytettiin luonnon monimuotoisuutta, jota havainnollistetaan Metsäntutkimuslaitoksen selvittämien monimuotoisuuskeskittymien avulla. Keskittymät kuvaavat alueita, joilla esiintyy uhanalaisia lajeja tai luontotyyppejä, tai alueita, jotka ovat muuten laajoja ja ojitamattomia. Alueet sisältävät siten suoalueiden lisäksi myös muita luonnon monimuotoisuuden kannalta arvokkaiksi arvioituja alueita.

Kolmantena kosteikoiden matkailullista vetovoimaisuutta mittaavana indikaattorina käytettiin Pohjois-Pohjanmaan hiljaisia alueita. Tiedot perustuvat Pohjois-Pohjanmaan liiton alustaviin tuloksiin maakunnan luonnonrauha-alueista. Luonnonarvoiltaan merkittävimpien kosteikkojen valinnassa huomioitiin lisäksi alueen koko.

Paikkatietoaineiston lisäksi luontoarvoiltaan vetovoimaisia kosteikkokohteita kartoitettiin pehmoGIS-menetelmän avulla osana sidosryhmäkeskusteluita. Matkailutoimijoiden näkemys luontoarvoiltaan vetovoimaisista kosteikkokohteista tuki päällekkäisanalyysin tuloksia (liite 3).

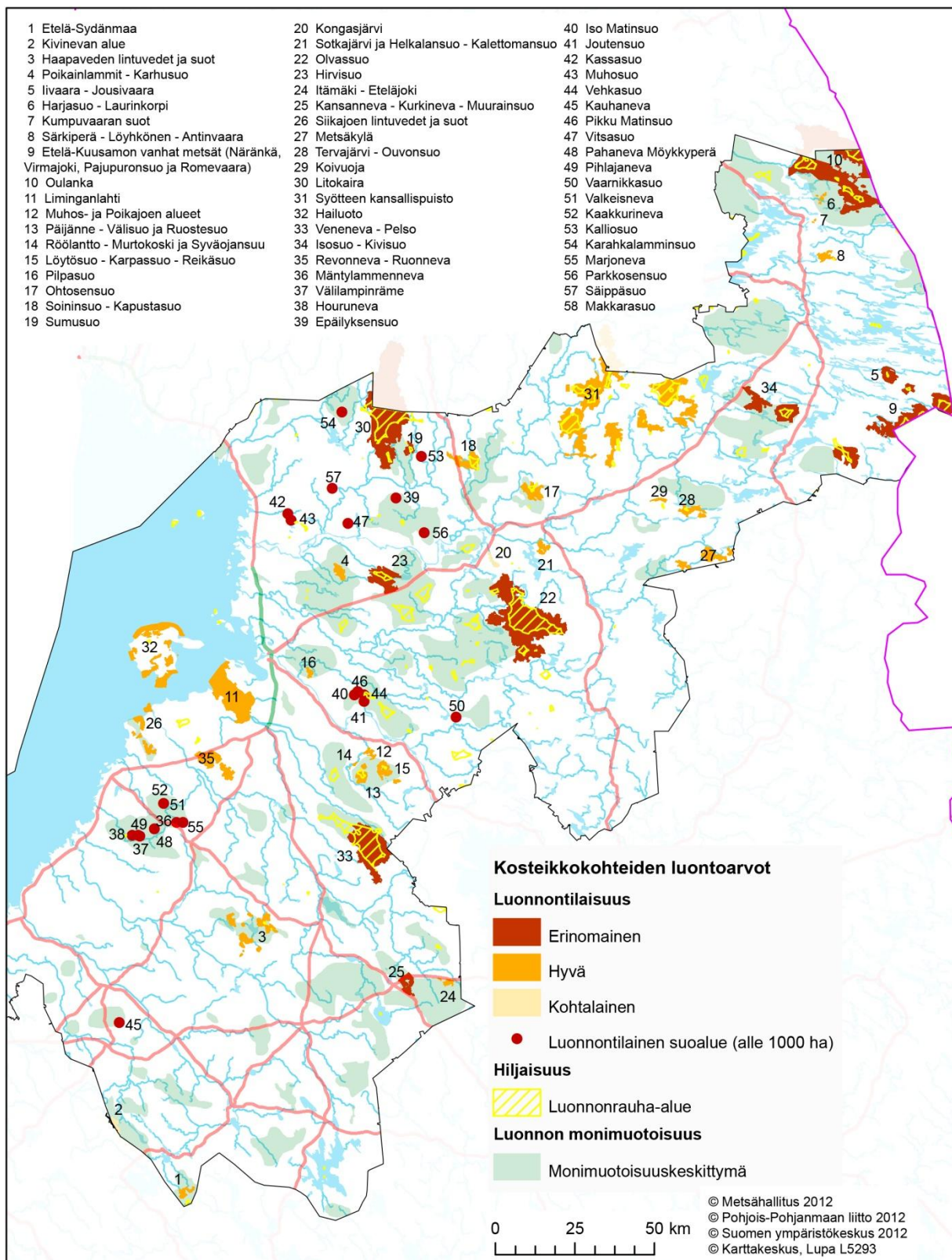
Koillismaan matkailualueelta luonnonarvoiltaan merkittävimmät kosteikkokohteet ovat:

- Etelä-Kuusamon vanhat metsät (Näränkä-Hyöteikönsuo, Romevaara, Pajupuronsuo).
- Oulangan kansallispuisto

Oulun seudun matkailualueella on runsaasti luonnonarvoiltaan merkittäviä kosteikkokohteita. Tärkeimmät näistä ovat:

- Hailuodon Natura 2000 -ohjelmaan kuuluvat kosteikot
- Hirvisuo
- Liminganlahti (Liminganlahti—Kempeleenlahti
- —Akionlahti -kokonaisuus)
- Litokaira
- Olvassuo
- Pudasjärven Natura 2000 -ohjelmaan kuuluvat kosteikot (Ohtosensuo, Soininsuo-Kapustasuo, Sotkajärvi ja Helkalansuo-Kalettomansuo)
- Syötteen kansallispuisto (Syötteen osa-alue, Pudasjärvi)
- Veneneva-Pelso

Keskipistealueelta luonnonarvoiltaan tärkeimpänä kosteikkokohteena erottuu Pyhännän Kansanneva-Kurkineva-Muurainsuo.

Kuva 11. Pohjois-Pohjanmaan kosteikkojen luontoarvot matkailukäytön näkökulmasta.

4.2 Vuodenajat monipuolistavat kosteikkoympäristöä

Suon omalaatuinen luonne muuttuu vuodenaikojen mukaan tarjoten suolla kulkevalle erilaisia kokemuksia. Keväinen suo on märkä ja vaikeakulkuinen, mutta täynnä heräävän luonnon elämää. Kesällä kostealla suolla viihtyvät hyttyset, mäkäräiset ja paarmat, jotka tekevät marjastajan olon helposti epämiellyttäväksi, kunnes syksyn viileys vie hyönteiset mennessään ja rahkamättille ilmestyvät poimittaviksi kirpeät karpalot. Talven pakkasissa suo jäätyy kantavaksi ja sen yli on helppo hiihdellä⁵⁷.

Kosteikot matkailuympäristöinä muuttuvat merkittävästi vuodenaikojen mukaan (kuva 12). Alueet, jotka eivät sovellu matkailutoimintaan kesällä, voivat olla talvella mitä mainioimpia aktiviteettiympäristöjä. Kosteikkojen vuodenaajoista puhuttaessa voidaan erottaa kahdeksankin erilaista vuodenaikaa. Aktiviteettiympäristönä kosteikot voidaan kuitenkin selvimmin jakaa neljään perinteiseen vuodenaikaan, jotka tarjoavat erilaisia mahdollisuuksia matkailulle, mutta toisaalta asettavat myös omanlaisiaan haasteita matkailutoiminnalle.

Syksyn väriloisto ja lajirikkaus matkailumahdollisuutena

Matkailutoimijat kokivat syksyn tarjoavan eniten matkailumahdollisuuksia kosteikkojen käytölle. Syksyllä kosteikot nähtiin maisemaltaan monipuolisimmiksi ja eläimistöltään rikkaimmiksi. Talvella kosteikot koettiin helpoiksi hyödyntää, sillä jäässä ja lumen peitossa olevat suot helpottavat liikkumista. Myös talvinen suomaisema koettiin erityisen vetovoimaiseksi hiljaisuuden ja avariin maisemien takia. Kevättä pidettiin haastavana vuodenaikana, sillä vetisyyden koettiin asettavan suuria haasteita soilla liikkumiselle. Vetisyyden koettiin aiheuttavan haasteita myös kesäisin, mutta kesällä suurimpana haasteena pidettiin hyttysiä. Ne eivät kuitenkaan toimijoiden mielestä muodostaneet ylitsepääsemätöntä ongelmaa, sillä verenimijöiltä voidaan suojautua monin eri tavoin.

Vuodenaikojen vaihtelun näkökulmasta potentiaalisimmaksi aktiviteetiksi koettiin luontokuvaus. Luontokuvauksen suosion kasvua pidettiin kosteikkojen matkailukäytön kannalta myönteisenä asiana, sillä kosteikot nähtiin luontokuvauksen kannalta mielenkiintoisina, ympärivuotisia kohteina.

Kuva 12. Kosteikkojen hyödyntäminen aktiviteettiympäristönä eri vuodenaikoina. Lähteenä sidosryhmähaastattelut sekä Soiden merkitys virkistyskäytölle -haastattelututkimus⁵⁸.

4.3 Mielikuvat ja tieto herättävät matkailijan mielenkiinnon

Matkailijat tuntevat harvoin kohdealueensa matkailumahdollisuuksia. Tämän takia mielikuvilla ja saatavilla olevalla tiedolla on aiempia kokemuksia suurempi rooli matkailuaktiviteetteja ja -kohteita valittaessa. Kosteikkojen rooli Suomea koskevassa mielikuvamarkkinoinnissa on vähäinen: Suomea markkinoidaan matkailumaana pitkälti metsä-, järvi- ja tunturimaisemien kautta. Kosteikkomatkailun ensisijaisena haasteena onkin soihin liitettyjen negatiivisten mielikuvien rikkominen ja kosteikkojen tehokkaampi hyödyntäminen mielikuvamarkkinoinnissa. Positiivisten mielikuvien luomisen lisäksi markkinointiviestinnässä on tärkeää tarjota konkreettista tietoa kosteikkoalueista, sillä negatiiviset mielikuvat eivät usein ole päällimmäisin este kosteikoilla vierailulle, vaan merkittävämpi syy on tiedonpuute kohteiden olemassaolosta^{59,60}.

Kosteikkojen näkyvyys vaihtelee matkailualueittain

Kosteikkojen näkyvyyttä alueen markkinointiviestinnässä selvitettiin analysoimalla matkailukohteiden verkkosivustoja sekä alueellisia matkailuesitteitä (liite 4). Selvityksessä korostui, että kosteikkokohteiden esilletuonti ja näkyvyys vaihtelevat huomattavasti alueittain.

Kalajoen markkinointiviestinnässä kosteikkoja tuodaan esille meriluontokeskuksen ja sen lähetyvillä sijaitsevan Särkkäin lankkupolun avulla. Kohteista Vihaslaita esitellään monien lintulajien elinympäristönä ja mainiona lintujen tarkkailuympäristönä. Suoalueita markkinointiviestinnässä ei erityisemmin nosteta esiin.

Keskipisteen matkailun markkinointiviestinnässä kosteikat eivät ole saaneet näkyvyyttä.

Oulun seudun matkailumarkkinoinnissa kosteikoilla on vähäinen rooli. Suoalueita ei esitellä matkailukohteina, eikä näihin liittyviä kuvia tai tuotteita tuoda esille. Hyrynsalmella järjestettävät Suopotkupallon MM-kisat mainitaan kuitenkin alueen erikoisuutena. Oulun seudun lintuvedet ovat markkinointiviestinnässä soita korostetummin esillä. Liminganlahden lintuluontokeskus saa paljon näkyvyyttä samoin kuin Hailuoto lintujen tarkkailukohteena.

Rokua Geopark –alueen markkinointiviestinnässä suot mainitaan alueelle ominaisten suppien yhteydessä: useimpien Rokuan suppien todellisen syvyyden salaa pohjalla välkkyvä kirkasvetinen lampi tai suo. Utajärven

kunnan yhteydessä esitellään myös Olvassuon luonnon-suojelualueella sijaitsevaa retkeilyreittiä.

Puolangan markkinointiviestinnässä kosteikkoja esitellään ainoastaan muutaman kuvan avulla. Kosteikkokohteita tai -tuotteita ei mainita.

Pudasjärven matkailua koskevassa viestinnässä korostetaan soiden hallitsevuutta ja merkitystä maiseman monipuolistajana. Soita esitellään niin retkeilyympäristönä kuin hanhen metsästysalueena. Myös korkokenkä-kukkamekko-suohiihto – tapahtuma tuodaan esiin alueen erikoisuutena. Soidensuojelualueita Hirvisuota, Olvassuota ja Litokairaa korostetaan alueen käyntikohteina. Suomaisemaa esitellään myös korostetusti kuvamateriaalin avulla monipuolisena aktiviteettiympäristönä (kuva 13).

Kuva 13. Soiden monipuolista esilletuontia Pudasjärven matkailuesitteessä.

Syötteen markkinointiviestinnässä korostetaan alueen lukuisten aapa-, rinne- ja lakisoiden maisemallista veto-voimaa ja hallitsevuutta. Myös soiden mystisyydellä, luonnontilaisuudella ja suurella koolla herätellään matkailijoiden mielenkiintoa. Markkinointiviestinnässä huomioidaan lisäksi soiden kulttuurinen arvo. Suokoh-teita mainitaan useita ja soita tuodaan keskeisesti esille kuvin. Tuotteista mainitaan ainoastaan turvehoidot. Suot huomioidaan myös hyvinä luontokuvauskohteina ja marjastuspaikkoina.

Ruka-Kuusamon markkinointiviestinnässä suot tuodaan esille yhtenä luontoelementtinä, joka rikastaa alueen monipuolisia retkeilyreittejä. Markkinoinnissa korostetussa asemassa ovat rannesuot. Etenkin Internet-viestinnässä tuodaan esille useita vierailemisen arvoisia suokohteita kuten Rytisuo, Hyöteikönsuo ja Isosuo-Kivisuo. Soita esitellään myös marjastus-, lintujen tarkailu ja metsästyskohteina sekä talvella moottorikelkailuympäristöinä. Kuvissa korostuvat lintuvedet (kuva 14).

Kuva 14. Kosteikoiden esilletuontia Ruka-Kuusamon internet-sivuilla.

Metsähallituksen luontopalveluilla on keskeinen rooli Suomen suojeltujen luontokohteiden markkinointiviestinnässä. Metsähallituksen luontoon.fi -verkkopalvelussa kosteikoiden näkyvyys vaihtelee retkeilykohteittain. Pohjois-Pohjanmaan kohteista Olvassuota, Litokairaa ja Hirvisuota esitellään ensisijaisesti suoluontokohteina (kuva 15). Alueita tuodaan esiin omatoimisi- ja ihanteellisina retkeilykohteina suoluonnosta kiinnostuneille kävijöille. Lintuvesien esille tuontiin erikoistunut kohde on Liminganlahti, jonka verkkosivuston ylläpidosta vastaavat Metsähallitus ja Liminganlahden ystävät.

Syötteen ja Oulangan kansallispuistojen verkkosivustoilla korostetaan erityyppisten soiden hallitsevuutta kohteiden maisematyyppinä. Oulangan kansallispuistossa soiden lisäksi huomattavaa näkyvyyttä saavat jokimaisema ja tulvaniityt. Kansallispuiston viestinnässä korostuvat lisäksi vesiaktiviteetit melonta ja koskenlasku. Kosteikkoja kohtalaisesti korostavia kohteita ovat myös Näränkä ja Kylmäluoman retkeilyalue.

Närängän verkkosivustolla erityyppiset vesistöt ja soiden kirjo tuodaan esiin olennaisena osana kohteen luontoa. Myös Kylmäluoman retkeilyalueen verkkosivustolla järvet, lammet ja suot nähdään tärkeinä vetovoimatekijöinä.

Metsähallituksen verkkopalveluiden lisäksi kosteikkoja esitellään luontokeskuksissa ja -taloissa. Liminganlahden luontokeskuksessa kosteikkoja esitellään lintujen kautta. Luontokeskuksen näyttely ja multimediaesitys keskittyvät vuoden kulkuun lintujen näkökulmasta. Luontokeskuksessa sijaitsevassa Suomen ainoassa Ramsar -kosteikkokeskuksessa järjestetään lisäksi kosteikkoihin liittyvää koulutusta ja seminaareja sekä ylläpidetään materiaalipankkia kosteikkoihin liittyvistä julkaisuista. Keskukseen tehtävänä on lisätä tietoisuutta kosteikkojen merkityksestä luonnon monimuotoisuudelle ja ihmiselle.

Liminganlahden luontokeskuksen lisäksi Perämeren kosteikkoluontoa esitellään Kalajoen meriluontokeskuksessa sekä Hailuodon luontonäyttelyssä. Kalajoen meriluontokeskuksessa keskitytään hiekkadyyneihin ja vanhaan kalastuskulttuuriin kun taas Hailuodon luontonäyttelyssä kosteikkoja esitellään keskittyen maankohoamisilmiöön ja vuodenaikojen vaihteluun.

Syötteen luontokeskuksessa kosteikkoihin voi tutustua *Savuja selkosilla* -näyttelyssä, jossa korostetaan kosteikkojen kulttuuriperintöä. Syötteen kansallispuiston luontoa esittelevä *Vaarametsien maa* -multimediaesitys korostaa aapa- ja rannesoiden maisemallisia arvoja. Olvassuon ja Litokairan suoluontoon voi tutustua myös *Suometsäerämaa* -multimediaesityksen avulla. Aiheesta kiinnostuneille on tarjolla myös Olvassuon ja Litokairan luonnosta ja historiasta sekä suomatkailusta kertovia julkaisuja.

Myös Oulangan luontokeskuksessa kosteikot ovat keskeisesti esillä. Luontokeskuksen näyttelyn teemana on muuttuva jokilaakso ja virtavesi. Näyttelyssä esitellään alueen monimuotoista kosteikkoluontoa kuten jokivarren niittyjä, suoperäisiä lehtoja ja alueen aapasaita. Oulangan kansallispuiston pohjoisosassa sijaitseva Hautajärven luontotalo painottaa erityisesti pohjoisen suoluonnon erityispiirteitä (kuva 16).

Kuva 15. Olvassuon esille tuotia luontoon.fi – verkkopalvelussa.

Kuva 16. Hautajärven luontotalon näyttelyssä esitellään suoluontoa eri vuodenaikoina.

Kosteikkojen näkyvyydellä monipuolistettaisiin matkailutarjontaa

Pohjois-Pohjanmaan matkailutoimijat kokivat kosteikkokohteiden, etenkin soiden, vähäisen käyntimäärän ja kiinnostuksen johtuvan erityisesti näiden heikosta näkyvyydestä. Ainostaan Liminganlahtea tuotiin toimijoiden mukaan tällä hetkellä riittävästi esille. Liminganlahden saama näkyvyys koettiin positiiviseksi kehitykseksi ja tämä nähtiin mahdollisuutena esitellä laajemminkin Pohjois-Pohjanmaan kosteikkokohteita matkailijoille.

Matkailutoimijat kokivat kannattavaksi lisätä kosteikkojen näkyvyyttä alueen matkailumarkkinoinnissa, sillä tämän nähtiin lisäävän entisestään matkailualueen monipuolisuutta. Kosteikkojen näkyvyyttä nähtiin tarpeelliseksi lisätä myös sen takia, ettei matkailijoiden tällä hetkellä nähty tiedostavan kosteikkoluonnon hienoutta, minkä arveltiin estävän heitä hakeutumasta omaloitteisesti kosteikkokohteisiin.

Kosteikkoja koskevan markkinointiviestinnän koettiin tärkeäksi olla mahdollisimman konkreettista ja todemukaista. Yleisellä tasolla oleva soiden mielikuvamarkkinointi nähtiin MEKin tehtäväksi, kun taas alueellisessa matkailumarkkinoinnissa koettiin kannattavaksi tuoda kosteikkoja esiin mahdollisimman käyttäjäystävällisinä matkailuympäristöinä. Matkailumarkkinoinnin tulisi vakuuttaa matkailijat etenkin siitä, että soilla on turvallista liikkua. Soita tulisi esitellä aktiivisina ympäristöinä, jotta matkailijoille syntyisi halu soiden näkemisen lisäksi kokea suo monipuolisena aktiviteettiympäristönä. Tärkeäksi koettiin myös tarjota matkailijoille tietoa kohteiden sijainnista, saavutettavuudesta, erityispiirteistä ja harrastusmahdollisuuksista.

Kosteikoista kertovalla markkinointiviestinnällä koettiin myös mahdolliseksi toteuttaa suo- ja kosteikkoalueiden profilointia. Pohjois-Pohjanmaan monipuolinen suoluonto tarjoaa toimijoiden mukaan erilaisia vierailukohteita erityyppisille matkailijaryhmille, joten markkinointiviestinnän avulla nähtiin mahdolliseksi ohjata eri kävijäryhmiä heidän tarpeensa parhaiten tyydyttävälle kosteikkoalueille.

4.4 Saavutettavuus mahdollistaa vierailun

Matkailukohteen helppo saavutettavuus, eli matkailijan mahdollisuus päästä kiinnostuksen kohteena olevaan paikkaan, lisää merkittävästi matkailijan kokemusta kohteen vetovoimaisuudesta. Keskeisessä asemassa saavutettavuuden arvioinnissa ovat kohteen edullinen maantieteellinen sijainti, kohde- ja lähtöalueita yhdistävät liikenneyhteydet sekä opastus kohteeseen. Kosteikkoalueiden yksi merkittävimmistä vierailemattomuuteen vaikuttavista tekijöistä onkin näiden kaukainen sijainti^{61,62}.

Tieverkosto tukee kosteikkojen saavutettavuutta

Pohjois-Pohjanmaan matkailutoimijat kokivat maakunnan kosteikot pääasiassa helposti saavutettaviksi. Maakunnassa sijaitsevien kosteikkojen määrää pidettiin niin suurena, ettei niille pääsyä ylipäänsä nähty vierailua estävänä tekijänä. Erityisesti suurten suoalueiden sijainnin valtatie 20 varrella koettiin helpottavan saavutettavuutta. Maakunnan tiheän ja hyväkuntoisen metsätieverkoston koettiin tukevan suoalueiden helppoa saavutettavuutta. Saavutettavuus julkiseen liikenteeseen perustuen koettiin heikoksi, mutta tällä ei nähty suurta merkitystä, sillä kosteikoista kiinnostuneiden matkailijoiden nähtiin liikkuvan pääosin omalla autolla. Alueiden saavutettavuutta koettiin mahdolliseksi helpottaa yritysten järjestämien opastettujen retkien avulla. Erityisen helposti saavutettavaksi suokohteiksi koettiin Hirvisuo ja Pilpasuo.

Opastuksen puute kosteikkokohteiden saavutettavuuden esteenä

Puutteellisen tieopastuksen koettiin heikentävän merkittävästi kosteikkokohteiden saavutettavuutta. Opasteisiin panostaminen nähtiin tärkeänä, jotta matkailijat löytäisivät kohteet nykyistä helpommin. Matkailutoimijoiden mukaan kohteiden sisäisen palveluvarustuksen kehittäminen on hyödytöntä, jos kohteeseen ohjaaviin opasteisiin ei panosteta. Opastusta tulisi siten kehittää varsinkin ulottamalla merkittävien kosteikkokohteiden opastusta pääteiden varsille asti. Tämän lisäksi matkailijoille nähtiin hyödylliseksi tarjota kohteiden sijainti- ja osoitetietoja myös koordinaateilla, jotta paikan päälle löydetäisiin navigaattorien avulla.

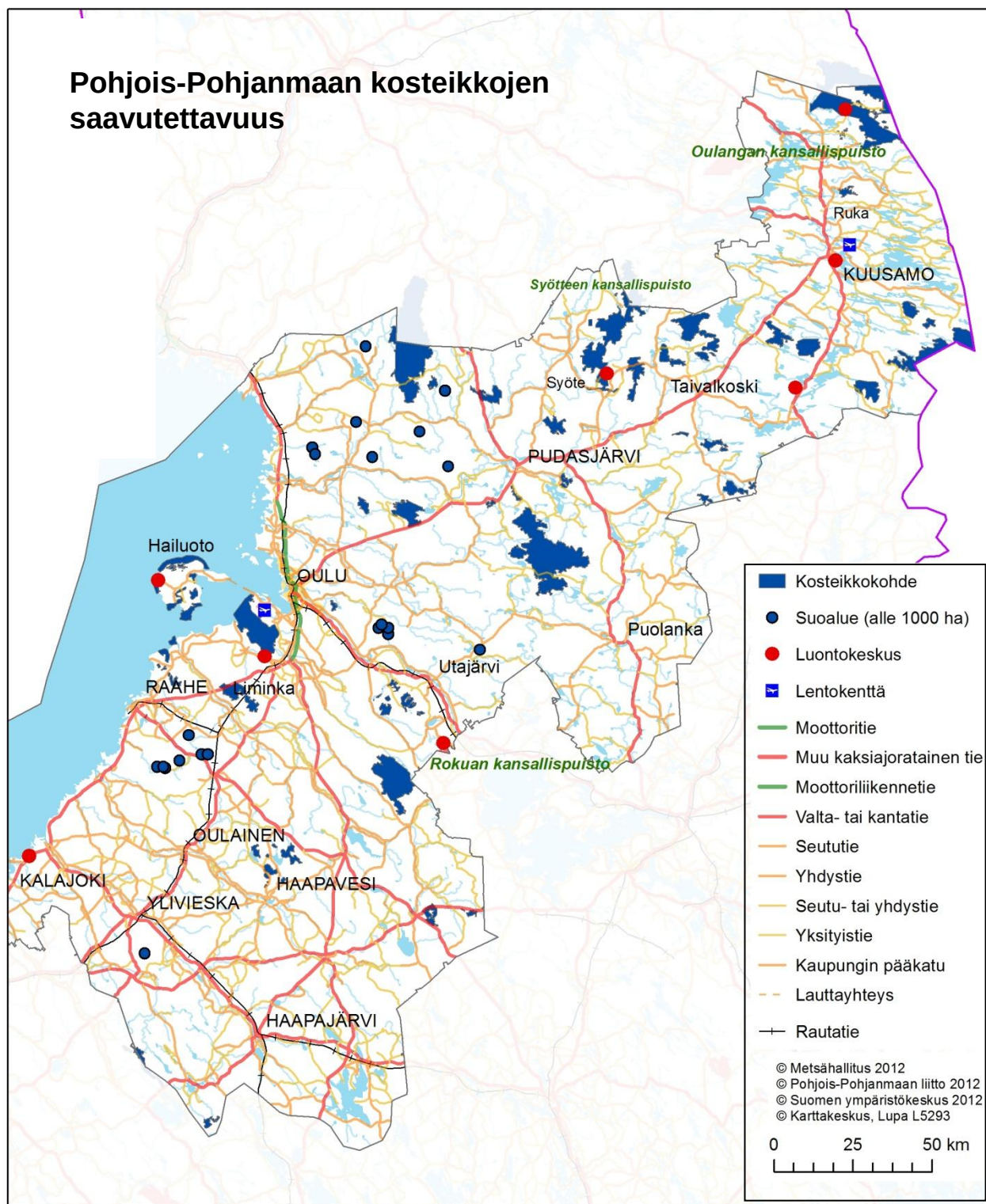
Helposti saavutettavat kosteikot sijaitsevat matkailukeskusten ja taajamien läheisyydessä

Pohjois-Pohjanmaan kosteikkojen saavutettavuutta arvioitiin näiden sijainnin, suhteellisen etäisyyden merkittävistä matkailukohteista ja taajamista sekä liikenneyhteyksien perusteella (kuva 17). Paikkatietoaineiston lisäksi kosteikkojen saavutettavuuden arvioinnissa huomioitiin matkailutoimijoiden näkemykset helposti saavutettavista kohteista, joita kartoitettiin pehmoGIS-menettelmän avulla (liite 5).

Koillismaan matkailualueella helpoimmin saavutettava kosteikkokohde on Oulangan kansallispuisto, joka sijaitsee Rukan matkailukeskuksen läheisyydessä hyvien liikenneyhteyksien ulottuvilla. Kohteen saavutettavuutta tukee lisäksi Ruka-Kuusamon alueella toimivat lukuisat matkailuyrittäjät.

Oulun seudun kosteikkoalueista Liminganlahti ja Hailuoto ovat saavutettavuudeltaan edullisimpia sijaintinsa, liikenneyhteyksiensä sekä vilkkaan matkailuyritystoiminnan ansiosta. Kolmas Oulun seudulla helposti saavutettava kosteikkokohde on kaupungin kyljessä sijaitseva Pilpasuo. Kauempana Oulun keskustasta sijaitsevien Hirvisuon ja Olvassuon saavutettavuutta tukee puolestaan näiden edullinen sijainti valtatie 20 varrella. Veneneva-Pelson saavutettavuutta edistää Rokuan matkailukeskuksen läheisyys ja kohtalaiset liikenneyhteydet Oulun suunnalta. Myös Syötteen kansallispuisto voidaan nähdä saavutettavuudeltaan edullisena kohteen sijaitessa hyvin liikenneyhteyksien päässä Oulusta, Kuusamosta ja Rovaniemeltä.

Maakunnan eteläosan kosteikkokohteista kohtuullisesti saavutettava on Pyhännän taajaman läheisyydessä sijaitseva Kansanneva-Kurkineva-Muurainsuo.

Kuva 17. Pohjois-Pohjanmaan kosteikkojen saavutettavuus.

4.5 Palveluvarustus lisää vetovoimaa

Luonnon vetovoimaisuuden säilyttämiseksi tarvitaan virkistyskäyttöä ja matkailua tukevaa ja ohjaavaa palveluvarustusta. Tällä tarkoitetaan muun muassa kohteeseen rakennettuja reittejä, rakenteita ja alueen luontoa ja kulttuuria esitteleviä opasteita. Palveluvarustuksen avulla helpotetaan matkailijan liikkumista, tarjotaan harrastusmahdollisuuksia, opastetaan kävijöitä ja mahdollistetaan luontoelämyksiä. Palveluvarustuksen avulla voidaan myös varmistaa luonnon kestävyys.

Monipuolisten ja hyväkuntoisten palvelurakenteiden voidaan yleistäen todeta lisäävän luontokohteen vetovoimaisuutta, vaikka niiden arvostus on yksilöllistä ja riippuu matkailijan tavoittelemasta luontokokemuksesta. Palveluvarustuksen merkityksestä vetovoimatekijänä kertoo se, että palveluvarustuksen taso toimii yhtenä merkittävimmistä retkeilykohteen valintakriteereistä⁶³. Palveluvarustuksen tärkeys korostuu kosteikoilla, sillä nämä mielletään vaikeasti lähestyttäviksi ja vaikeakulkuisiksi kohteiksi. Kävijöistä erityisesti naiset arvostavat suokohteissa merkittyjä polkuja, opasteita ja kulkemista helpottavia rakenteita^{64,65}.

Palveluvarustuksen kehittämisessä huomioitava matkailijoiden ja yrittäjien tarpeet

Pohjois-Pohjanmaan matkailutoimijat kokivat alueen kosteikkokohteiden palveluvarustuksen tällä hetkellä muutamia kohteita lukuun ottamatta heikoksi. Puutteet palveluvarustuksessa nousivat erityisesti esiin verrattessa kosteiden alueiden palveluvarustusta ”kuivan maan kohteisiin”. Palveluvarustuksen kehittäminen kosteikoilla koettiin tärkeänä, jotta ne toimisivat nykyistä houkuttelevimpina matkailuympäristöinä (kuva 18). Palveluvarustuksen kehittämisessä nähtiin ensisijaiseksi lähtöä liikkeelle matkailijoiden tarpeista. Kehittämisessä tulisi keskeisesti huomioida nykypäivän matkailijoiden kasvaneet mukavuudenhalu, heikentynyt luonto-osaaminen ja soihin liittyvät pelot. Palveluvarustuksen kehittämisen tueksi tarvittaisiin kuitenkin toimijoiden mukaan lisää tietoa matkailijoiden kohdekohtaisista tarpeista ja haaluista. Palveluvarustusta tulisi kehittää palveluketjuajattelun mukaisesti ottamalla huomioon matkailijan tarpeet tämän saapumisesta kohteeseen aina kohteesta lähtemiseen saakka. Matkailijoiden toiveiden lisäksi kehittämisessä tulisi huomioida yrittäjien tarpeet. Yritystoimintaa ja omatoimimatkailua tukevan palveluvarustuksen ei kuitenkaan nähty vaativan erillisiä kehittämistoimenpiteitä.

Kuva 18. Asiakaslähtöinen palveluvarustus tekee Hirvisuosta mielenkiintoisen kohteen matkailijoille.

Kehittämistä resurssien puitteissa

Eri sidosryhmien tarpeiden lisäksi palveluvarustuksen kehittämisessä tulisi huomioida olemassa olevat resurssit. Palveluvarustuksen rakentaminen koettiin hyödyttömäksi, mikäli resurssit eivät mahdollista rakenteiden säännöllistä huoltoa ja uudistamista. Matkailutoimijat ymmärsivät kuitenkin kosteikkojen olevan luontomatkailun kehittämisen kannalta kalleimpia alueita. Kosteikkomatkailua olisikin syytä kehittää mahdollisimman riippumattomaksi palveluvarustuksesta.

Palveluvarustuksen keskittäminen kustannustehokasta ja asiakaslähtöistä

Palveluvarustuksen kehittämistoimenpiteet tulisi matkailutoimijoiden mukaan keskittää tietyille kosteikkoalueille. Tätä perusteltiin niin resurssien rajallisuudella kuin sillä, että osa alueista tulee säilyttää täysin luonnontilaisina. Koskemattomien alueiden säilyttäminen nähtiin tärkeänä ennen kaikkea luonnon itseisarvon takia. Palveluvarustuksen keskittämisen koettiin myös palvelevan koskemattomia erämaita arvostavaa kävijäryhmää ja mahdollistavan esimerkiksi ammattivalokuvaajien toiminnan luonnollisessa ympäristössä.

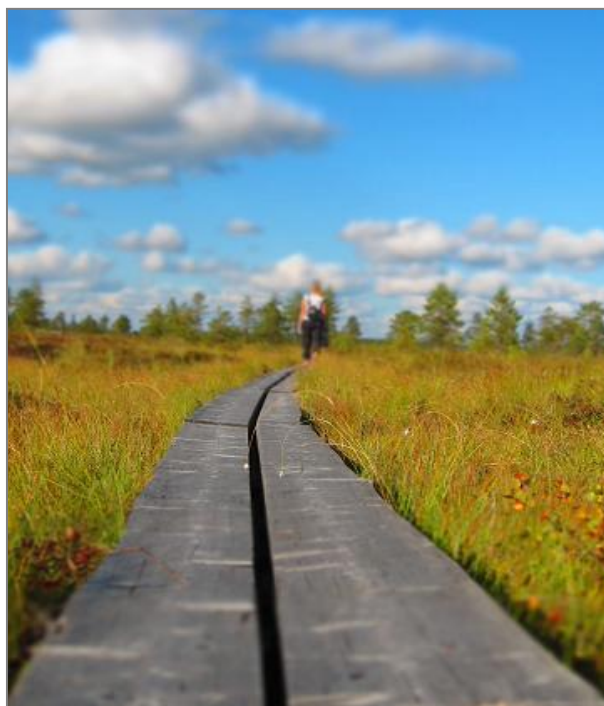
Palveluvarustuksen keskittämisessä tulisi huomioida erityisesti matkailijavirtojen ja matkailuyritysten sijainti, jolloin kosteikkokohteet saataisiin kytkettyä luonnolliseksi osaksi matkailukokonaisuutta. Kohteet tulisi kytkeä sekä toisiinsa että olemassa olevaan luontomatkailua tukevaan palveluvarustukseen kuten luontokeskusverkostoon. Palveluvarustuksen keskittämisessä tulisi varmistaa erityyppisten kosteikkojen mukanaolo, jolloin kohteet edustaisivat mahdollisimman laajasti Pohjois-Pohjanmaan monipuolista suo- ja kosteikkoluontoa.

Kosteikkomatkailun kannalta keskeisimmäksi palveluvarustukseksi nähtiin pitkostetut reitit ja luonnontarkkailua helpottavat rakenteet. Matkailijoiden nähtiin myös arvostavan luonto-opastusta, pysäköinti- ja tauko- paikkoja sekä kuivakäymälöitä. Lisäksi yöpymismahdollisuuksissa nähtiin kehittämisen varaa, minkä takia autiotupien ja laavujen lisäämistä kohteilla kannatettiin.

Liikkumista helpottavat rakenteet ensisijaisena tarpeena

Matkailutoimijat näkivät tarpeelliseksi tarjota nykyajan matkailijoille mahdollisuuksia tutustua ”siististi suohon”. Tämän takia koettiin tärkeäksi panostaa palvelurakenteiden suunnittelussa liikkumista helpottaviin ja turvallisuutta lisääviin rakenteisiin, erityisesti pitkospuihin ja merkittyihin reitteihin (kuva 19). Pitkospuilla nähtiin myös tärkeä merkitys ekologisen kestävyysnäkannalta, sillä näiden muistutettiin ”suojaavan suota ihmiseltä” eli estävän epävirallisten reittien syntymisen ja maaston kulumisen.

Merkittyjä reittejä pidettiin matkailijoiden kannalta huomattavan tärkeinä. Matkailijoita arveltiin kiinnostavan erityisesti reitit, jotka sisältävät vaihtelevasti metsää, soita ja vesistöjä. Suomalaisena koettiin mahdolliseksi liittää retkeilyreitistöön siten, että reitit kulkisivat suoalueiden reunan mukaisesti, jolloin hyödynnettäisiin suomaisemaa, mutta välttäisiin raskaan palvelurakenteen rakentamiselta. Yrittäjien reittitoiveissa korostuivat erityisesti ympyräreitit, sillä pistoreitit koettiin yksipuolisiksi. Pituudeltaan jo muutaman kilometrin reittien koettiin tukevan hyvin etenkin lintuharrastajien ja lapsiperheiden tarpeita. Reittitarjonnan kehittämisen ohella nähtiin tärkeänä tarjota tietoa reittien haastavuudesta.

Kuva 19. Pitkospuut helpottavat retkeilyä.

Kuva 20. Opastustaulut esitelevät monipuolisesti Suomen soita ja niiden historiaa Olvassuolla.

Opastustauluilla elämyksiä ja mielenkiintoa kosteikkokäynnille

Kosteikkokohteiden vetovoimaisuutta koettiin mahdolliseksi lisätä opastustaulujen avulla etenkin omatoimimatkailijoiden keskuudessa. Matkailijoiden turvallisuuden tuntua nähtiin mahdollisena edistää opastustauluilla vieraaksi ja pelottavaksikin koetussa suoluonnossa. Opastustauluissa pidettiin tärkeänä tuoda esiin kohteen palveluvarustusta, tarjota riittävää karttamateriaalia ja tietoa kohteen erityispiirteitä, etenkin lajistosta. Opastustauluilla koettiin myös hyödylliseksi esitellä soiden käyttöä, soihin liittyviä tarinoita, kulttuurihistoriaa sekä opastaa matkailijoita ”lukemaan suota” kulkemisen helpottamiseksi (kuva 20).

Luonnon tarkkailua tukevat rakenteet palvelevat kasvavaa kävijäryhmää

Kosteikkojen vetovoimaisuutta voitaisiin matkailutoimijoiden mukaan lisätä erityisesti sellaisten rakenteiden avulla, jotka tarjoaisivat puitteet pysähtymiselle, luonnon katselemiselle ja kuuntelemiselle. Tarpeelliseksi lisäykseksi mainittiin katetut tasanteet, jotka tarjoavat mahdollisuuden niin suomalaisen kuin eläinten tarkkailulle, kuvaukselle, maalaamiselle sekä uusille aktiviteeteille kuten joogakurssien järjestämiselle.

Toimijoiden mukaan uuden palveluvarustuksen suunnittelussa tulisi huomioida erityisesti luontokuvaajien tarpeet, sillä tämä kasvava matkailijaryhmä koettiin arvokkaana mahdollisuutena kosteikkomatkailulle. Lintu- ja näköalatorneja pidettiin keskeisenä luonnon tarkkailun kannalta (kuva 21). Lintutornien määrä arvioitiin kuitenkin tällä hetkellä riittäväksi, sillä näiden käyttöaste nähtiin matalaksi. Uusien tornien rakentamisen sijaan koettiin kannattavaksi lisätä nykyisten lintutornien käyttöä tehostamalla viestintää ja opastusta.

Piilokojuilla uudenlaista vetovoimaa kosteikoille

Piilokojuissa nähtiin huomattavaa potentiaalia kosteikkomatkaillen tulevaisuuden kannalta. Yleisökojujen ja opastettujen kojuretkien kysynnän arvioitiin tulevaisuudessa kasvavan. Piilokojut nähtiin hyödyllisenä varsinkin luontokuvauksen kannalta, sillä ne mahdollistavat pääsyn lähelle kuvauskohdetta. Piilokojutoimintaa nähtiin tarpeelliseksi kehittää sekä yleisölle avoimien kojujen että yritystoimintaan suunniteltujen kojujen avulla. Yleisökojujen koettiin edistävän yritystoimintaa, sillä niiden uskottiin lisäävän kojutoiminnan tunnettuutta ja matkailijoiden mielenkiintoa päästä yhä lähemmäs kuvauskohdetta. Yleisökojujen suunnittelussa näiden sijoittamisen merkitystä korostettiin, sillä kojuun menon tulee tapahtua siten, etteivät linnut huomaa retkeilijöitä.

Yritystoimintaan suunnattujen kojujen avulla nähtiin mahdolliseksi tukea kosteikolla tapahtuvaa matkailutoimintaa. Uusien yrityskäyttöön suunnattujen kojujen lisäksi nähtiin kannattavaksi pyrkiä kasvattamaan tämänhetkisten kojujen käyttöastetta. Mahdollisuutena nähtiin lisätä yritysten toteuttamia opastettuja retkiä kojuille. Piilokojutoimintaa kehittämällä nähtiin myös mahdolliseksi lisätä Pohjois-Pohjanmaan houkuttelevuutta luontokuvauskohteena. Tämän nähtiin tukevan erinomaisesti myös alueen yleistä matkailumarkkinointia, sillä sosiaalisessa mediassa leviävien luontokuvien koettiin olevan parhaita mahdollista kohdemarkkinointia.

Kuva 21. Lintutornit helpottavat luonnon tarkkailua.

Kansallispuistot palveluvarustukseltaan ylivoimaisia

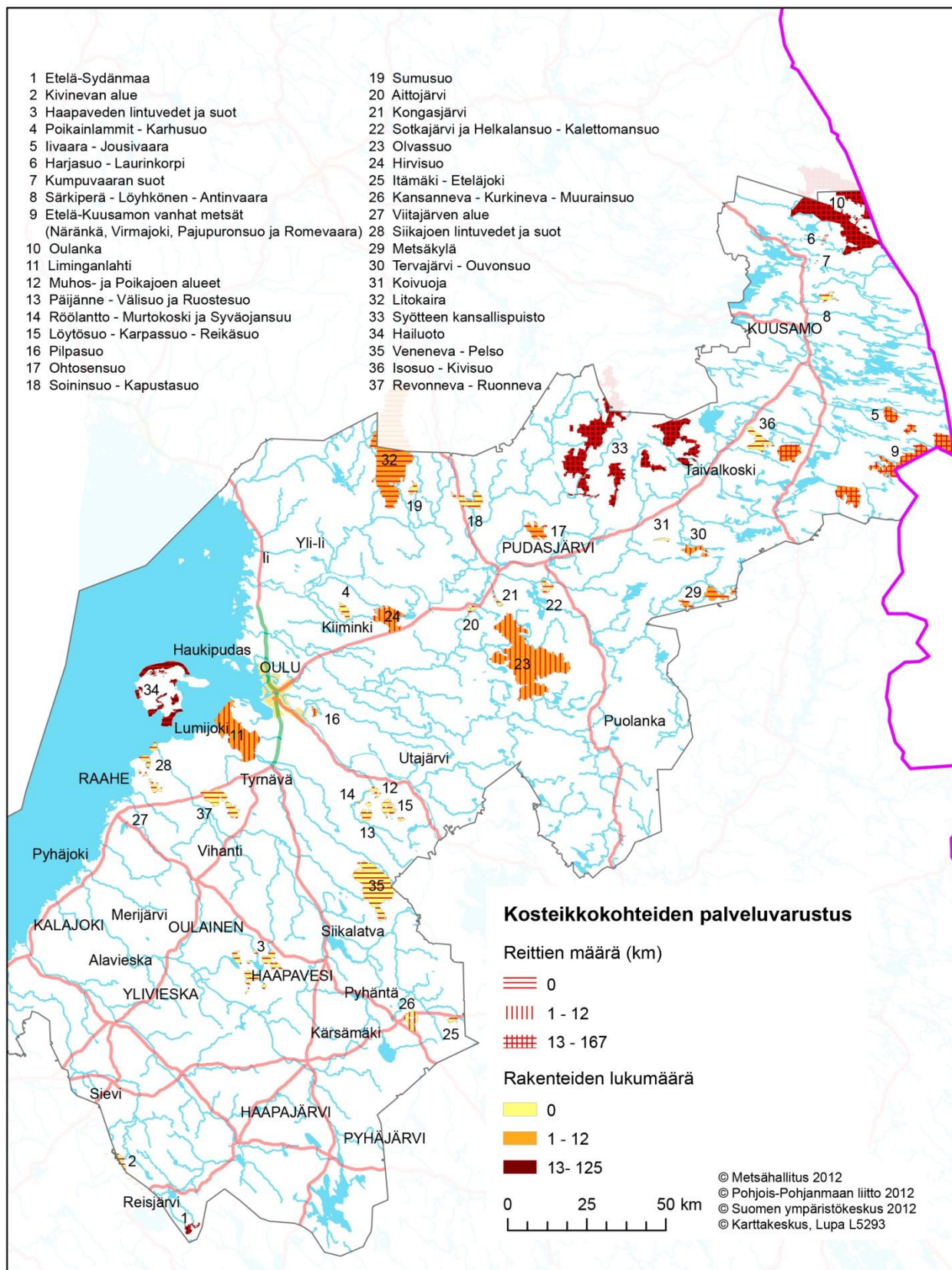
Kosteikkokohteiden matkailullista vetovoimaisuutta palveluvarustuksen näkökulmasta tarkasteltiin Metsähallituksen Reiska-tietokannan avulla. Palveluvarustuksessa huomioitiin kohteissa olevien rakennusten ja rakennelmien lukumäärä sekä reittien pituus (kuva 22). Alueellisesti mukana tarkastelussa olivat kosteikkovaltaiset Natura 2000-alueet.

Palveluvarustuksen kannalta vetovoimaisiksi kosteikkokohteiksi erottuivat Syötteen ja Oulangan kansallispuistot, joiden valmius matkailulle on huomattavasti muita kohteita kehittyneempi. Alueilla on useita kosteikkoluontoa esitteleviä reittejä sekä pidempiaikaisiakin vierailuja mahdollistavaa palveluvarustusta.

Etelä-Kuusamon vanhojen metsien palveluvarustus on kosteikkomatkaillen näkökulmasta heikko. Alueiden kehittämistä kosteikkomatkaillukohteeksi rajoittaa Hyöteikönsuon retkeilyreitit alhainen käyttöaste, joka johtuu muun muassa kohteen huonosta saavutettavuudesta. Reitit lakkauttaminen lähivuosina on todennäköistä rakenteiden huonosta kunnosta johtuen.

Hirvisuo ja Olvassuo ovat kosteikkokohteista palveluvarustukseltaan kohtalaisen kehittyneitä. Kohteet tarjoavat matkailijoille lyhyitä suoalueilla kulkevia reittejä, jotka esittelevät niin soiden ekologiaa kuin soiden käytön historiaa. Kohteissa on myös luonnon tarkkailua tukevia rakenteita. Molempien kohteiden palveluvarustus vaatii lähivuosina korjausinvestointeja reittirakenteiden ja opasteiden osalta.

Oulun lähikohteista Liminganlahti, Hailuoto ja Pilpasuo ovat palveluvarustuksen näkökulmasta kehittyneitä kohteita. Alueilla sijaitsee reittejä, jotka tukevat kosteikkoluontoon tutustumista. Liminganlahdella ja Hailuodossa on myös runsaasti luonnon tarkkailua tukevia rakenteita.

Kuva 22. Pohjois-Pohjanmaan kosteikkokohteiden palveluvarustus.

5 Kosteikot matkailu- mahdollisuuksista matkailukohteiksi

Matkailuyrityksiä ja -kohteita markkinoidaan tyypillisesti monipuolisia matkailumahdollisuuksia korostaen. Myös Pohjois-Pohjanmaan kosteikkoja tuodaan markkinoitaviestinnässä esille mahdollisuuksina marjastaa, retkeillä ja tarkkailla lintuja. Matkailun kehittämisessä yksi keskeisimmistä haasteista onkin näiden mahdollisuuksien tuotteistaminen, eli muuttaminen myytäviksi matkailutuotteiksi. Tuotteistamalla pystytään vahvistamaan alueen vetovoimatekijöitä, esittelemään alueen matkailutarjontaa asiakaslähtöisesti, lisäämään matkailuyrityksen tuottoa ja tätä kautta kasvattamaan myös matkailun paikallistaloudellisia vaikutuksia.

Tuotteistamisen merkitys korostuu kansainvälisillä markkinoilla, sillä ulkomaalaiset matkailijat hakevat ja arvostavat helposti ostettavia tuotteita⁶⁶. Kotimaisten luontomatkailijoiden toiveet puolestaan kohdistuvat ainakin toistaiseksi pitkälti mahdollisuuteen liikkua luonnossa itsenäisesti⁶⁷. Kaupungistumisen myötä kuitenkin myös kotimaisten matkailijoiden tarpeen luontopastukselle on arvioitu lisääntyvän ja luovan kasvavaa kysyntää ostettaville luontomatkailutuotteille.

Tuotteistamisella tarkoitetaan olemassa olevien resurssien sekä paikkaan ja kulttuuriin liittyvien vetovoimatekijöiden muuttamista ostettavaan muotoon. Tällä pyritään luomaan matkailijalle maksullisia mahdollisuuksia kokea elämyksiä tekemällä jotakin, jossakin, jonkin aikaa ja johonkin hintaan. Tuotteistamisen kohteena voivat olla esimerkiksi fyysiset paikat tai paikkaan liittyvät tarinat, historia, sääolot tai muut tekijät, joiden voidaan olettaa luovan perustan uusille matkailutuotteille ⁶⁸.

Kosteikkojen tuotteistaminen haasteellista

Pohjois-Pohjanmaan matkailutoimijat kokivat kosteikkojen tuotteistamisen haasteelliseksi. Kosteikkomatkailun käytännön haasteista keskeisimmiksi koettiin hyttys- ja soiden vaikeakulkuisuus. Esteenä tuotteistamiselle mainittiin myös tuotteiden sesonkien lyhyys, suokohteiden saavutettavuuden haasteet ja suoluonnon herkkyyks. Hidastavaksi tekijäksi koettiin myös matkailumuodosta innostuneiden yrittäjien puute. Matkailuyrittäjien todettiin mieluummin pysyttelevän ”perinteisissä” tuotteissaan kuin kokeilevan uusia tuoteideoita. Kiinnostuksen puutteen lisäksi yrittäjien osaamisen koettiin rajoittavan kosteikkomatkailun kehittymistä. Yrittäjillä ei koettu olevan valmiutta tunnistaa kosteikkoluonnon vetovoimatekijöitä eikä riittävää kohderyhmätuntemusta tuotteistamisen lähtökohdaksi. Kosteikkomatkailun kehittymisen kannalta nähtiin kuitenkin tarpeelliseksi, että alueelta löytyisi positiivista esimerkkiä näyttävä ”veturiyitys”.

Matkailijoiden tarpeet tuotteistamisen lähtökohtana

Kosteikkojen tuotteistamisen keskiössä tulee olla asiakkaiden tarpeet. Asiakaslähtöisessä matkailukehittämisessä tavoitteena onkin tyydyttää matkailijoiden tarpeita

kilpailukykyisellä tavalla, mikä edellyttää asiakkaiden tarpeiden, motiivien ja ostokäyttäytymisen tuntemista sekä osaamista sopeuttaa oma liiketoiminta näihin ⁶⁹. Kosteikkomatkailuun liittyvistä matkailijoiden tarpeista ja -motiiveista tiedetään tällä hetkellä vähän. Yksi selkeimmistä kosteikkomatkailuun liittyvistä tarpeista on toimijoiden mukaan matkailijoiden kasvanut mukavuudenhalu. Matkailijoiden koettiin nykypäivänä kaipaavan myös paljon virikkeitä, minkä takia soiden epäiltiin olevan nykypäivän matkailijoille jopa liian yksitoikkoinen matkailuympäristöjä.

Ideoista matkailutuotteeksi

Tässä selvityksessä valaistaan kosteikkojen tuotteistamiseen liittyviä kysymyksiä ja tunnistetaan kosteikkojen tuotteistamista tukevia kehittämistarpeita. Seuraavassa kappaleessa esitellään aluksi onnistuneita esimerkkejä, kuinka kosteikoita on meillä ja maailmalla tuotteistettu. Esimerkkeinä toimivat eteläpohjalainen yritys Reinon Tupa sekä Virossa sijaitseva Soomaan kansallispuisto (kuva 23). Esimerkkien jälkeen käsitellään haastateltujen matkailutoimijoiden näkemyksiä Pohjois-Pohjanmaan kosteikkojen tuotteistamisesta hyödyntäen kosteikkojen vetovoimatekijöitä tuoteteemoina.

Kuva 23. Matkailijat tutustuvat Soomaan kansallispuiston suoluontoon opastetulla lumikenkäretkellä ⁷⁰.

5.1 Esimerkkejä kosteikkojen tuotteistamisesta

REINON TUPA – Erämaatupa suolla

Reinon Tupa hyödyntää pohjalaista suomalaismaa matkailupalveluiden toimintaympäristönä ja tuotteistamisen lähtökohtana. Suo luo yritykselle omalaatuisen tuotteistamisen pohjan.

Sijainti ja saavutettavuus

Reinon Tupa sijaitsee Hirvivaarassa Kurikassa noin 40 minuutin ajomatkan päässä Seinäjoelta ja 50 minuuttia Vaasasta.

Matkailutuotteet

Matkailupalvelutarjontaan kuuluu kävely-, hiihto- ja lumihenkäilyretket suoluonnossa vuodenaikojen mukaan. Soilla toteutetaan myös mönkijä- tai moottorikelkkasafareita, järjestetään tehtäväratoja, eko-ammuntaa ja sauvakävelyä Juha Miedon vetämänä. Keskeisessä osassa tuotetarjontaa ovat myös yrityksen vihta- ja savusaunat. Olennainen osa saunatuotetta on mahdollisuus pulahtaa suonsilmään ja nauttia turvehoidoista. Vuodenajat vaikuttavat keskeisesti tuotetarjontaan, sillä aktiviteetteja järjestetään siten kuin luonto tarjoaa mahdollisuuksia.

Kohderyhmät

Yrityksessä vierailee vuosittain satoja ryhmiä, kokousten, tykypäivien, metsästyksen ja saunailtojen merkeissä. Tärkeimpiä asiakasryhmiä ovat työyhteisöt sekä kansainväliset yritykset.

Viestintä- ja jakelukanavat

Reinon Tuvan viestinnässä tärkeässä roolissa on suoramarkkinointi: asiakkaille lähetetään viikoittain sähköpostitse uutiskirje. Messut ovat toinen keskeinen väylä tavata uusia ja vanhoja asiakkaita.

Yhteistyö

Yritys tekee yhteistyötä useiden alihankkijoiden kanssa. Tärkeimmät yhteistyökumppanit ovat alueen kuljetus- ja majoituspuolella. Yhteistyötä tehdään myös ravintolayrittäjien ja opaspalveluiden kanssa.

Haasteet

Suomatkailun keskeisenä haasteena on luonnon kestävä käyttö, sillä suoluonnon uusiutuminen on hyvin hidasta, mikä tulee huomioida matkailutuotteita suunnitellessa ja toteuttaessa.

SOOMAA – suokansallispuisto Viron sydämessä

Soomaa tuottaa erämaakokemuksia kansallispuiston kävijöille. Alue kuuluu eurooppalaisten erämaa-alueiden suojelua edistävään Pan Parks -verkostoon.

Sijainti ja saavutettavuus

Soomaan kansallispuisto sijaitsee kahden tunnin ajomatkan päässä Tallinnan lentokentästä ja kolmen tunnin päässä Riian lentokentästä. Puistoon pääsee julkisilla kulkuneuvoilla muutaman kerran päivässä. Asiakkaille tarjotaan myös mahdollisuutta kuljetuspalveluun Pärnusta.

Matkailutuotteet

Soomaan päätuotteet ovat omatoiminen ja opastettu melonta (touko-syyskuu) sekä ympärivuotinen opastettu suo- ja lumikenkäily suoluonnossa. Liiketaloudellisesti kannattavimmat tuotteet ovat opastettu suo- ja lumikenkäily sekä omatoiminen melonta.

Kohderyhmät

Soomaan kohderyhmiä ovat kotimaiset koulu-, yritys-, opiskeluryhmät sekä perheet. Kansainvälisistä matkailijoista Soomaa tavoittelee ryhmä- ja omatoimimatkailijoita Saksasta, UK:sta, Itävallasta, Sveitsistä, Suomesta ja Italiasta.

Viestintä- ja jakelukanavat

Markkinointiviestinnässä tärkeässä roolissa on sosiaalinen media (Facebook, Youtube, Flickr, Instagram, Pinterest, Google ja Twitter). Lisäksi tärkeää on näkyvyyden varmistaminen perinteisessä mediassa. Jakelukanavista tärkeimpiä ovat internetin lisäksi incoming -matkatoimistot, hotellit sekä online-portaalit (greentraveller.co.uk, responsibletravel.com, muchbetteradventures.com, tripbod.com ja gunyah.com).

Haasteet

Suomatkailutuotteiden haasteena on, että tuotteet vaativat luonto- ja kulttuuriosaamista sekä asiakas-tuntemusta, jotta tuotteista saadaan muodostettua asiakkaille vetovoimaisia ja kiinnostavia elämyksiä.

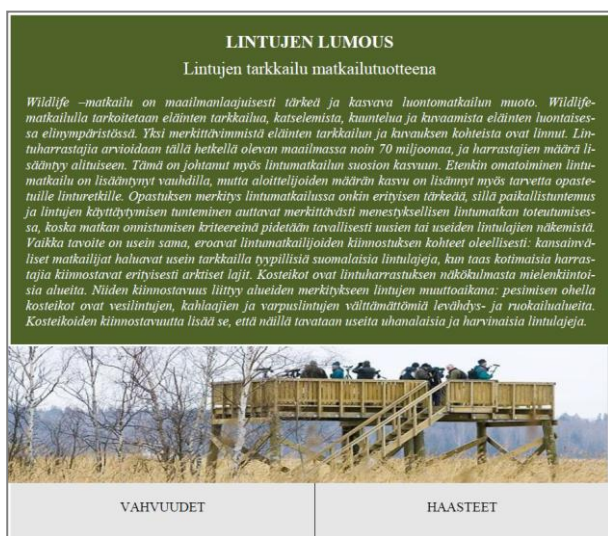

71

5.2 Kosteikkomatkailun tuoteteemat

Keskeisenä osana kosteikkojen matkailukäytön selvitystä tarkasteltiin matkailutoimijoiden näkemyksiä kosteikkojen vetovoimatekijöiden tuotteistamisesta. Seuraavaksi käsitellään sidosryhmäkeskusteluissa nousseita vahvuuksia ja haasteita liittyen seitsemään temaattiseen kosteikkomatkailutuotteeseen. Keskusteluissa käytettiin apuna tuoteteemakortteja, josta esimerkkinä Lintujen lumous kuvassa 24.

Kuva 24. Esimerkki sidosryhmäkeskusteluissa hyödynnetystä tuoteteemakortista.

Lintujen tarkkailu potentiaalisimpana kosteikkotuotteena

Lintujen tarkkailu ja kuvaus ovat maailmanlaajuisesti tärkeitä ja kasvavia luontomatkailun muotoja. Lintumatkailun näkökulmasta kosteikot ovat arvokkaita, sillä ne ovat linnuille tärkeitä pesimis-, levähdys- ja ruokailualueita. Kosteikkojen kiinnostavuutta lisää se, että näillä tavataan useita uhanalaisia ja harvinaisia lintulajeja. Pohjois-Pohjanmaan matkailutoimijat kokivat lintujen tarkkailun potentiaalisimmaksi kosteikkomatkailutuotteeksi. Teemaan luotettiin erityisesti sen takia, että lintujen tarkkailusta kiinnostuneiden matkailijoiden kohderyhmä koettiin laajaksi: potentiaalisiksi asiakkaiksi nähtiin niin aloittelijat, harrastajat kuin ammattilaiset. Tämä mahdollistaa tuotevalikoiman monipuolistamisen erityyppisille kohderyhmille. Tuotteet voivat myös hyödyntää koko Pohjois-Pohjanmaata toiminta-alueena sen erityyppisten kosteikkojen kautta. Teema nähtiin toteuttamiskelpoiseksi, sillä sitä tukeva palveluvarustus

koettiin hyväksi ja sesonki suhteellisen pitkäksi. Keskeisimmiksi haasteiksi nähtiin etenkin kotimaisten asiakkaiden alhaiseksi arvioitu maksuhalukkuus sekä puutteet matkailuyrittäjien osaamisessa. Tyypillinen ongelma luonnon tarkkailussa on lisäksi se, ettei harvinaisten lajien näkemistä voida taata. Lisätietoa tuoteteeman vahvuuksista ja haasteista liitteessä 6.

Marjastus tulevaisuuden mahdollisuutena

Suot tarjoavat erinomaiset puitteet marjastukselle. Matkailutoimijat näkivät marjastuksen potentiaalisena suomatkaillutuotteena, sillä tämän koettiin tukevan erinomaisesti tämänhetkisiä trendejä sekä alueen matkailubrändiä. Tuotteistamista tukevat ilmaiset raaka-aineet, pienet alkuinvestoinnit, yhdistettävyyden muihin tuotteisiin ja runsas kohdevalikoima. Marjastuksen tuotteistamisen keskeisimmiksi haasteiksi koettiin sesongin lyhyys ja epävarmuus sekä alhaiseksi arvioitu maksuvalmius. Tuotteen houkuttelevaksi saaminen nähtiin myös haasteellisenä. Tuotteiden mahdollisena kohderyhmänä nähtiin etenkin ulkomaalaiset asiakkaat. Kansainvälisten matkailijoiden lisäksi suomalaisten kaupungissa asuvan väestön arveltiin olevan tulevaisuudessa yhä kiinnostuneempia ja maksuhalukkaampia opastettuja marjastusmatkoja kohtaan (liite 7).

Turvehoidoilla mahdollisuus laajentaa kylpylätarjontaa

Luontoon ja luontokokemukseen liittyvien terveystuotteiden ja -palveluiden kysyntä on kasvanut. Turvehoitoja on suohon tukeutuvana matkailutuotteena hyödynnetty Keski-Euroopassa jo 200 vuoden ajan. Suomessa turvehoidoilla on jonkin verran näkyvyyttä kylpylöiden tuotetarjonnassa, mutta turvehoitojen tuotteistamisessa on edelleen potentiaalia. Matkailutoimijat suhtautuvat ristiriitaisesti turvehoitojen hyödyntämiseen Pohjois-Pohjanmaan matkailutarjonnassa. Turvehoitoja hyvinvointimatkailutuotteina pidettiin sopivina alueen matkailubrändiin. Toisaalta ne koettiin vaativiksi matkailutuotteiksi muun muassa suurten alkuinvestointien, tarvittavien lupien ja osaamisen puutteen takia. Siksi ainoastaan kylpylöillä nähtiin olevan riittävä valmius näiden toteuttamiseen. Kysyntää turvehoidoille koettiin kuitenkin olevan. Turvehoitojen uskottiin kiinnostavan erityisesti omasta terveydestä kiinnostuneita keski-ikäisiä naisia. Erityisesti Keski-Euroopasta ja Aasiasta tulevat kansainväliset asiakkaat koettiin potentiaalisimmiksi

kohderyhmiksi. Turvehoidot koettiin erityisen soveltuvaksi tuotteeksi stressaantuneille ja urbanisoituneille matkailijoille (liite 8).

Motorisoidut aktiviteetit vaativat varovaisuutta

Kiinnostus motorisoitua luonnossa liikkumista kohtaan on kasvattanut kysyntää soiden käytölle moottorikelkkailuun ja mönkijäajeluun. Motorisoidut aktiviteetit koettiin kuitenkin Pohjois-Pohjanmaan matkailutoimijoiden keskuudessa ”menneen talven lumeksi” sekä sopimattomaksi muuhun tuotetarjontaan ja alueen matkailumagoon. Tuote nähtiin myös soiden ekologisen kestävyyskannalta epäilyttäväksi. Liiketaloudellisessa mielessä tuoteteema koettiin jokseenkin potentiaalisiksi, sillä tuotteella koettiin mahdolliseksi tehdä tulosta, vaikkakin alkuinvestoinnit nähtiin kohtalaisen suuriksi. Teeman kannattavuutta lisäsi selkeä kohderyhmä, jonka nähtiin muodostuvan nuorista miehistä, yritysyhdistä ja moottoriharrastajista. Mikäli tuoteteemaa lähdettäisiin kehittämään, koettiin tärkeänä, että aktiviteetti sijoitettaisiin selvästi erilleen muista soiden matkailullisista käyttömuodoista (liite 9).

Luontoliikunta osana kosteikkokokemusta

Luonnon merkitys liikuntaympäristönä kasvaa. Liikunta toimii yhä useammin myös merkittävänä matkailumotiivina: matkalla halutaan olla aktiivisia, tehdä ja osallistua. Suot haastavina ja totutusta poikkeavina ympäristöinä tarjoavat mahdollisuuden tuotteistaa perinteisistä luontoliikunnan lajeista uusia vetovoimaisia aktiviteetteja (kuva 25). Matkailutoimijat suhtautuivat kuitenkin ristiriitaisesti soiden käyttöön luontoliikuntaympäristönä. Erilliset kosteikkoliikuntamuodot, kuten hiihtäminen kesäisellä suolla, koettiin jokseenkin keinotekoisiksi. Toisaalta osa toimijoista piti näitä myös erittäin kannattavina, sillä soilla on vuosisatoja käytetty apuvälineitä liikkumiseen, joten tuotteeseen olisi mahdollista tuoda lisäarvoa aitojen tarinoiden avulla. Liikkumisen koettiin kuitenkin kokonaisuudessaan olevan enemmän luonnollinen osa kaikkia kosteikkotuotteita, kuin oma erillinen tuotteen osa. Soiden koettiin liikuntaympäristönä kiinnostavan eniten seikkailuliikuntaan suuntautuneita nuoria aikuisia. Erilaiset kaveriporukat, yritysyhdist, urheilujoukkueet ja leirikoulut koettiin potentiaalisiksi kohderyhmiksi (liite 10).

Kuva 25. Luontoliikunta suolla tuottaa elämyksiä ja terveysvaikutuksia matkailijoille.

Hiljaisuudella lisäarvoa kosteikkotuotteille

Matkailijat arvostavat kasvavassa määrin hiljaisuutta: lomalta etsitään hektiselle arjelle vastapainoksi rentoutumista, häiriöttömiä luontokokemuksia ja hiljaisuutta. Koska hiljaiset alueet ovat nykymaailmassa harvinaisuus, tarjoavat kosteikot matkailijoille erinomaisia ympäristöjä nauttia luonnon rauhasta (kuva 26). Matkailutoimijoiden mukaan hiljaisuus on etenkin kansainvälisille asiakkaille yksi elämyksellisimmistä kokemuksista Suomen luonnossa. Tämän takia hiljaisuus nähtiin kosteikkomatkailemisen vetovoimatekijänä, vaikkakin tuotteistaminen koettiin haasteelliseksi. Hiljaisuuden ei pelkättä koettu riittävän tuotteistamisen lähtökohdaksi, mutta tämän koettiin tuovan lisäarvoa useille matkailutuotteille. Lisäksi hiljaisuus nähtiin markkinointia tukevana elementtinä. Hiljaisuustuotteista kiinnostuneimmiksi nähtiin kansainväliset matkailijat. Etenkin kaupungeissa asuvat koettiin potentiaalisiksi kohderyhmäksi. Mahdollisina kohderyhminä nähtiin myös joogaharrastajat, meditoijat, raskaan metallimusiikin kuuntelijat ja liikemiehet (liite 11).

Kuva 26. Suot tarjoavat tilaa hiljentymiselle ja pysähtymiselle.

Tarinoilla elävöitetään matkailutuotteita

Tarinoiden merkitys matkailussa ja etenkin tuotteistamisessa on noussut keskiöön. Tarinat parantavat tuotteen opetuksellisuutta ja elämyksellisyyttä. Tarinat myös korostavat merkittävästi alueen ominaispiirteitä. Suot ovat tarinankerronnan kannalta mielenkiintoisia ympäristöjä, sillä niihin liittyy mystistä kansanperinnettä ja pitkää arjen historiaa. Matkailutoimijat kokivatkin soihin liittyvät tarinat oleellisiksi suomatkailun kannalta. Suotarinoiden uskottiin kiinnostavan laajaa kohderyhmää, mutta niiden vetovoimaisuutta tuotteistamisen perustana tarkasteltiin myös kriittisesti. Hiljaisuuden tavoin tarinat koettiin lisäarvotekijänä muille matkailutuotteille, mutta näiden vetovoimaisuutta yksinään tuotteistamisen perustana epäiltiin (liite 12).

Tuoteteemojen toteutettavuuden arviointi

Kosteikkomatkailemukseen liittyvien tuoteteemojen toteutettavuutta selvitettiin teemakohtaisen tarkastelun lisäksi vertaamalla näiden toteuttamiskelpoisuutta toisiinsa. Toimijat järjestivät tuoteteemat toteutettavuuden kannalta paremmuusjärjestykseen osana sidosryhmäkeskusteluita. Analyysi tehtiin laskemalla yhteen tuoteteemojen saamat järjestysluvut (taulukko 2). Pienin pistemäärä kuvaa korkeinta toteutettavuutta.

Toteuttamiskelpoisimmaksi tuoteteemaksi koettiin lintujen tarkkailu. Tämän jälkeen toteuttamiskelpoisimmaksi koettiin hyvinvointimatkailemukseen liittyvät teemat: hiljaisuus, turvehoidot ja luontoliikunta. Näiden koettiin tukevan luonnollisesti toisiaan. Heikoimmaksi kosteikkomatkailemuksen teemaksi koettiin motorisoidut aktiviteetit.

Taulukko 2. Tuoteteemojen toteutettavuus.

Tuoteteema	Yhteenlaskettu pistemäärä
lintujen tarkkailu	47
hiljaisuus	49
turvehoidot	53
luontoliikunta	54
marjastus	63
tarinat	70
motorisoidut aktiviteetit	79

6 Kosteikkomatkailun kehittämistarpeet ja toimenpide-ehdotukset

Kehittämällä Pohjois-Pohjanmaan monimuotoisista kosteikkoalueista houkuttelevia matkailukohteita lisätään maakunnan matkailullista vetovoimaa ja laajennetaan alueen matkailutarjontaa. Tässä selvityksessä kosteikkomatkailun kehittämistarpeita lähestytään matkailutoimijoiden näkökulmasta. Kehittämistarpeet perustuvat siten toimijoiden kokemuksiin kosteikkomatkailun pullonkauloista. Tarpeiden toteamisen lisäksi selvityksessä esitetään toimenpide-ehdotuksia kosteikkomatkailun edistämiseksi.

Kehittämistarpeet ja toimenpide-ehdotukset jaetaan raportissa kahteen ryhmään. Kappaleessa 6.1 käsitellään kosteikkojen matkailullisen vetovoiman ja valmiuden edistämistä: vahvistetaan luontoarvoja, lisätään alueen

tunnettuutta, parannetaan saavutettavuutta ja kehitetään palveluvarustusta. Näiden toimenpide-ehdotusten avulla parannetaan yleistä mielikuvaa kosteikkomatkailusta sekä tarjotaan parempia puitteita niin omatoimiselle kuin yritystoimintaan nojaavalle matkailukäytölle. Kappaleessa 6.2 käsitellään tarkemmin kosteikkoihin pohjautuvan yritystoiminnan edistämistä korostaen tuotteistamisen merkitystä.

Lopuksi tarkastellaan kosteikkomatkailun kehittämistä alueellisesta näkökulmasta. Tässä yhteydessä määritetään kosteikkomatkailun painopistealueet eli kärkikohteet, joille kehittämistoimenpiteet on selvityksen mukaan kannattavinta keskittää.

6.1 Kosteikkojen vetovoimatekijöiden vahvistaminen

Pohjois-Pohjanmaalla on hyvät kosteikkomatkaillen edellytykset, sillä maakunnassa sijaitsee useita luontoarvoiltaan rikkaita ja kooltaan suuria kosteikkoalueita. Luonnontilaiset, maisemaltaan monipuoliset ja lajistoltaan monimuotoiset kosteikat tarjoavat monipuolisia aktiviteettiympäristöjä, joita vaihtuvat vuodenaajat vahvistavat entisestään. Maakunnan kosteikoilla on myös saavutettavuuden näkökulmasta hyvät edellytykset kehittyä matkailukohteiksi, sillä alueet sijaitsevat matkailukeskusten lähetyvillä sekä keskeisten liikenneväylien varsilla. Matkaillen kannalta keskeisimmissä kohteissa

on myös alustavaa palveluvarustusta, mikä tukee entisestään kosteikkomatkaillen edistämistä.

Pohjois-Pohjanmaan kosteikkomatkaillen keskeiset kehittämistarpeet liittyvät kosteikkojen tunnettuuden lisäämiseen (taulukko 3). Tarpeena on kasvattaa matkailusektorin ja maakunnassa matkailevien tietoisuutta kosteikkoalueista sekä parantaa yleistä mielikuvaa kosteikoista matkailuympäristöinä. Edistämällä kosteikkojen tunnettuutta ohjataan samalla alueen matkailijavirtoja kosteikkokohteisiin ja nostetaan kosteikkojen nykyisen palveluvarustuksen käyttöastetta.

Taulukko 3. Kosteikkojen matkailullisten vetovoimatekijöiden vahvistamiseen liittyvät kehittämistarpeet ja toimenpite-ehdotukset.

KEHITTÄMISTARVE	TOIMENPIDE-EHDOTUS
Kosteikkojen matkailullisen vetovoiman tunnustaminen	- Kasvatetaan kosteikkojen merkitystä Pohjois-Pohjanmaan matkailustrategiassa Kasvattamalla kosteikkojen merkitystä strategisella tasolla ohjataan resursseja kosteikkojen kehittämiseen matkailuympäristöiksi. Samalla kannustetaan matkailusektoria hyödyntämään kosteikkoja toimintaympäristönään. - Turvataan ja edistetään virkistyskäytön ja matkaillen asemaa kosteikkoalueiden maankäyttömuotona Huomioidaan kosteikat virkistysympäristöinä ja luontomatkaillen kohteina mm. maakunta-kaavassa sekä luonnonvarasuunnitelmassa. - Vahvistetaan kosteikkojen asemaa Pohjois-Pohjanmaan identiteetissä ja matkailuimagossa - Hyödynnetään Pohjois-Pohjanmaan kosteikkoluonnon vetovoimaisuutta kansainvälisessä matkailumarkkinoinnissa Lähestytään kansainvälisiä matkailijoita hyödyntämällä markkinoinnissa vetovoimaista ilmaisua ”wetland” Pohjois-Pohjanmaan kosteikoista puhuttaessa.
Luontoarvojen turvaaminen	- Suojellaan riittävän suuria kosteikkoalueita Suurten kosteikkoalueiden suojelulla turvataan kosteikkomatkaillen tärkeä hiljainen äänimaisema, avarat maisemat ja lajistollinen monimuotoisuus. - Lisätään suojeltujen kosteikkoalueiden monimuotoisuutta ennallistamis- ja hoitotoimenpitein Ennallistamalla voidaan tukea matkailullisesti vetovoimaisten lajien kuten riekon kannan palautumista Pohjois-Pohjanmaan suoalueilla. Lintuvesien lajirikkautta voidaan lisätä aktiivisilla hoitotoimenpiteillä kuten ruovikon niitolla. - Hallitaan matkaillen ympäristövaikutuksia seurantajärjestelmän avulla suosituimmissa kohteissa. Tarvittaessa määritetään kohteille kestävyyttä todentavat indikaattorit.
Kosteikkokohteiden ympärivuotisen saavutettavuuden helpottaminen	- Parannetaan tarpeellisilta osin tienvarsiopastuksen tasoa kosteikkokohteisiin - Edistetään julkisen liikenteen yhteyksiä joukkoliikenteen solmukohdista lähtien - Lisätään tarvittaessa pysäköintitilaa tärkeimmillä kosteikkokohteiden reittien lähtöpis-teillä - Keskitetään toimenpiteet valittuihin kosteikkomatkaillen kärkikohteisiin

Kosteikkojen tunnettuuden lisääminen	• Edistetään valittujen kosteikkomatkaillen kärkikohteiden tunnettuutta Lisätään kosteikkojen tunnettuutta matkailuyrittäjien, paikallisten asukkaiden ja matkailijoiden keskuudessa nostamalla esille kosteikkomatkaillen kärkikohteita. Tuotetaan kohdekohtaiset kuvaukset, jossa korostetaan kosteikkoalueiden erikoisuuksia, lajistoa, reittejä ja saavutettavuutta. Kehitetään Liminganlahtea ja Olvassuota kosteikkomatkaillen ja virkistyskäytön lippulain voima. Olvassuosta perustetaan kansallispuisto. • Edistetään lähivirkistämistä kosteikkomatkaillen kärkikohteilla Edistetään ja tuetaan kosteikkojen matkailukäyttöä varmistamalla niiden asema Oulun seudun asukkaiden lähivirkistyskohteina. • Lisätään kosteikkomatkaillen kärkikohteiden näkyvyyttä alueen markkinointiviestinnässä Esitellään kosteikkoja turvallisina, aktiivisina ja mielenkiintoisina ympäristöinä matkailijoille. • Hyödynnetään maakuntalintu kurkea kosteikkomatkaillen markkinointiviestinnän symbolina • Laaditaan Pohjois-Pohjanmaan kosteikkokohteita esittelevä opas Opas lisää kosteikkokohteiden tunnettuutta toimijoiden ja matkailijoiden keskuudessa.
Kosteikkojen tiedonsaannin edistäminen	• Parannetaan tiedonsaantia kosteikkokohteista Tarjotaan matkailijoille kattavasti tietoa kohteiden sijainnista, suhteellisista etäisyyksistä matkailukeskittymiin, liikenneyhteyksistä, palveluvarustuksesta ja kosteikkokohteissa palveluja tarjoavista yrityksistä. Varmistetaan monikielisyys markkinointiviestinnässä ja opasteissa. Tarjotaan matkailijoille tietoa kohteiden ja reittien vaativuudesta. • Keskitetään tiedonsaantia Vahvistetaan Liminganlahden luontokeskuksen roolia Suomen kosteikkotietokeskuksena, jossa esitellään maakunnan kosteikkotarjontaa. Kosteikkokohteita tuodaan esille myös muissa luontokeskuksissa sekä keskeisillä matkailuvirtojen kulkupaikoilla. • Hyödynnetään historiaa ja tarinoita kohteiden esilletuonnissa Lisätään kosteikkokohteiden näkyvyyttä tarinoiden avulla matkailukeskuksissa ja kaulungeissa. Selvitetään Pohjan Kiltan verkkopalvelun hyödyntämismahdollisuutta.
Asiakaslähtöisten palveluiden ja palveluvarustuksen kehittäminen	• Varmistetaan viestinnällä nykyisen palveluvarustuksen tehokas käyttö Tuotetaan viestintämateriaalia kosteikkojen palveluvarustuksesta ja lähialueen yritystoiminnasta. • Laaditaan kävijätutkimukset valituille kosteikkomatkaillen kärkikohteille Tarvittaessa tehdään kohteille virkistyskäyttö- ja luontomatkaillu suunnitelmat. • Seurataan rakenteiden ja reittien laatua ja panostetaan korjausrakentamiseen. Tuetaan matkailijoiden kokemusta kosteikkojen turvallisuudesta poistamalla huonokuntoisia ja tarpeettomia rakenteita. • Luodaan mielenkiintoa herättävää palveluvarustusta Lisätään luonnon tarkkailua ja kuvausta tukevia rakenteita kuten yleisölle tarkoitettuja piilokojuja ja kuvaslavoja kosteikkokohteissa. Hyödynnetään kohteisiin liittyvää luonto- ja kulttuuriperintötietoa retkeilypalveluiden teemoittamisessa. Tuotetaan mobiileja ratkaisuja opastusviestintään kosteikkokohteissa. Huomioidaan kosteikkojen äänimaisema opastusviestinnässä.

6.2 Yritystoiminnan kehittäminen kosteikkokohteissa

Kosteikkojen kehittyminen matkailukohteiksi vaatii yritystoiminnan osallistumista ja sitoutumista kosteikkoalueiden kehittämiseen. Tuotteistamalla kosteikkoja matkailupalveluiksi ja -kohteiksi tuotetaan samaan aikaan sekä lisäarvoa matkailijoille että paikallistaloudellisia vaikutuksia matkailualueelle.

Pohjois-Pohjanmaan kosteikkojen matkailukäytön kehittämistä tukee matkailutoimijoiden pääosin positiivinen

tahtotila: kosteikot nähdään mielenkiintoisena matkailumahdollisuutena. Tuotteistamisen keskeisinä jarruina ovat kuitenkin yrittäjien osittain urautuneet asenteet kosteikkoalueita kohtaan, puutteelliset tiedot matkailijoiden tarpeista sekä puutteellinen osaaminen hyödyntää kosteikkojen vetovoimatekijöitä tuotteistuksen pohjana. Esille nousseita esteitä tulee tukea taulukossa 4 esitetyin toimenpitein.

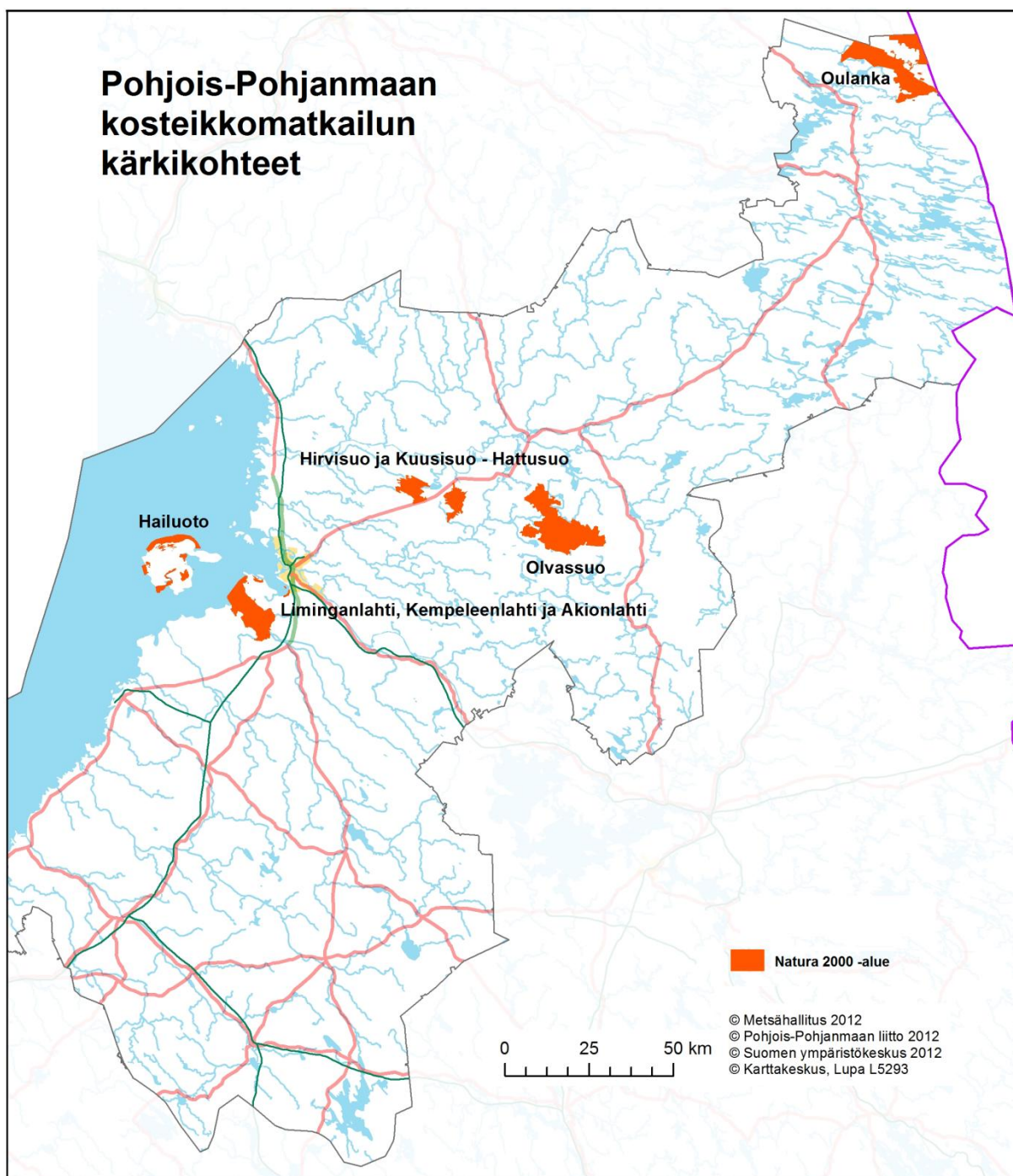
Taulukko 4. Yritystoiminnan kehittämiseen liittyvät kehittämistarpeet ja toimenpide-ehdotukset.

KEHITTÄMISTARVE	TOIMENPIDE-EHDOTUS
Kysyntätiedon tuottaminen	- Tuotetaan tietoa kosteikkoihin liittyvistä mielikuvista ja vetovoimaisuudesta matkailijoiden keskuudessa - Kartoitetaan kosteikkomatkailemisen potentiaalisia kohderyhmiä ja niitä kiinnostavia tuotteita
Toimintaympäristöön liittyvän tiedon tuottaminen	Kartoitetaan ja kootaan tietoa kosteikkoalueiden vetovoimatekijöistä ja omaleimaisista piirteistä Hyödynnetään olemassa olevia lajistosiselityksiä ja tuotetaan tarvittaessa uusia. Kootaan kosteikkoihin liittyvää tarinaperinnettä. Tuotetaan helposti omaksuttavaa tietoa yrittäjien tarpeisiin.
Osaamisen kehittäminen ja asenteisiin vaikuttaminen	- Tuetaan yrittäjiä vetovoimatekijöiden hyödyttämässä tuotteistamisen perustana Järjestetään yrittäjien osaamista ja tuotekehittämistyötä tukevaa koulutusta liittyen kosteikkolajistoon, kosteikkoihin liittyvään tarinaperinteeseen ja hyvinvointipalveluihin. - Panostetaan kosteikkomatkailemisen kehittämiseen potentiaalisimpien tuotteiden avulla Rakennetaan kosteikkomatkailemisen tuotteita korostaen luonnontarkkailu- sekä hyvinvointi (sis. hiljaisuus, luontoliikunta, luonnontuotteet ym.)-teemoja. - Lisätään yrittäjien osaamista ja innostusta positiivisten esimerkkien avulla Kehitetään kosteikkomatkailemisen liittyvää benchmarking -toimintaa. Järjestetään yrittäjien tutustumiskäyntejä edistyksellisissä kohteissa. Järjestetään kosteikkomatkailemisen tuotekehitystyöpajoja.
Yhteistyön vahvistaminen	- Luodaan yrittäjien välisiä yhteistyöverkostoja Luodaan yhteistyöverkostoja yritysten käytössä olevien resurssien käyttöasteen nostamiseksi. - Kehitetään matkailun ja muiden toimialojen välistä yhteistyötä Rakennetaan yhteistyötä matkailusektorin sekä taide- ja elokuvateollisuuden välille luovan osaamisen lisäämiseksi matkailuyrittäjien keskuudessa. Vahvistetaan matkailuyrittäjien ja lintuharrastajien välistä yhteistyötä tarjonnan lisäämiseksi ja monipuolistamiseksi. - Edistetään alihankintaverkostojen muodostamista matkailupalveluiden laadun ja monipuolisuuden kehittämiseksi Mahdollistetaan korkeatasoisten palveluiden syntyminen verkostomaisen toimintatavan kautta.

6.3 Kosteikkomatkailun kehittämisen kärkikohteet

Keskittämällä kosteikkomatkailun kehittämistoimenpiteet valituille painopistealueille tuetaan asiakaslähtöisyyttä ja kustannustehokkuutta. Painopistealueiden valinnalla varmistetaan samalla kosteikkomatkailun kehittyminen siten, että painopistealueet esittelevät laajasti Pohjois-Pohjanmaan kosteikkojen monimuotoisuutta. Keskittämällä kehittäminen tietyille alueille ohjataan myös matkailijoita helposti saavutettaviin ja maakunnan matkailun kannalta keskeisille alueille.

Selvityksen perusteella Pohjois-Pohjanmaan kosteikkomatkailun kärkikohteiksi valittiin kuvassa 27 näkyvät viisi kosteikkokohdetta. Kärkikohteiden valinnassa painotettiin näiden rikkaita luontoarvoja, helppoa saavutettavuutta sekä jo olemassa olevaa matkailua tukevaa palveluvarustusta. Kohdekohtaiset kuvaukset valituista alueista ovat liitteinä 13–17.

Kuva 27. Pohjois-Pohjanmaan kosteikkomatkailun kärkikohteiksi valitut alueet.

Lähteet

- ¹ Heikkilä, R. (2012). *Soista paljon hyötyä ja iloa. Soiden tarjoamat ekosysteemipalvelut*. http://www.elykeskus.fi/FI/ELYKESKUKSET/KAINUUNELY/AJANKOHTAISTA/SEMINAARI_JA_KOULUTUSAINESTOT/Sivut/default.aspx. 20.10.2012.
- ² Pohjoismaiden Ministerineuvosto & Suomen Ympäristökeskus. (2004). *Kosteikot Pohjoismaissa ja Ramsar -sopimus*. <http://www.ymparisto.fi/download.asp?contentid=35753&lan=fi>. 15.8.2012.
- ³ Ympäristöministeriö. (2012). *Suomen Ramsar -alueet*. <http://www.ymparisto.fi/default.asp?contentid=77948>. 20.9.2012.
- ⁴ Von Limburg Stirum. (2004). *Lintukosteikkojen historiasta ja linnuston kehityksestä Suomessa*. Metsästäjä 2/2004. http://www.riista.fi/data/attachments/Kosteikko_1_historia.pdf. 12.10.2012.
- ⁵ Laine, J. & Vasander, H. (1993). *Suotyypit*. Kirjayhtymä. Karisto Oy, Hämeenlinna.
- ⁶ Ympäristöministeriö. (2012). *Aapasuot*. <http://www.ymparisto.fi/default.asp?node=9455&lan=FI>. 20.9.2012.
- ⁷ Virtanen, K. (2008). *Soiden synty ja kehitys*. Julkaisussa: Korhonen, Korpela & Sarkkola. *Suomi – Suoma. Soiden ja turpeen tutkimus sekä kestävä käyttö*. Suoseura ry, Maahenki Oy.
- ⁸ Ympäristöministeriö. (2012). *Suot ja turvevarat*. <http://www.ymparisto.fi/default.asp?node=24937&lan=fi>. 13.9.2012.
- ⁹ Virtuaalisuo. (2012). *Soiden merkitys ihmiselle*. <http://agl.cc.jyu.fi/visu/index.php?id=16>. 1.10.2012.
- ¹⁰ Ympäristöministeriö. (2012). *Suot ja turvevarat*. <http://www.ymparisto.fi/default.asp?node=24937&lan=fi>. 13.9.2012.
- ¹¹ Seväkivi, M-L. (2011). *Katsaus soiden monimuotoisuuden tilaan Pohjois-Pohjanmaalla*. Pohjois-Pohjanmaan ja Länsi-Kainuun suo-ohjelman osaselvitys. Metsäntutkimuslaitos. <http://www.pohjois-pohjanmaa.fi/projects/file.php?2075>. 6.9.2012.
- ¹² Kittamaa, S. & Tolvanen, A. (2012). *Turvetuotantoalueiden jälkikäyttö Pohjois-Pohjanmaalla ja Kainuussa -esimerkkialueena Kuivaniemi*. Pohjois-Pohjanmaan ja Länsi-Kainuun suo-ohjelman osaselvitys. Metsäntutkimuslaitos. <http://www.pohjois-pohjanmaa.fi/projects/file.php?2077>. 6.9.2012.
- ¹³ Seväkivi, M-L. (2011). *Katsaus soiden monimuotoisuuden tilaan Pohjois-Pohjanmaalla*. Pohjois-Pohjanmaan ja Länsi-Kainuun suo-ohjelman osaselvitys. Metsäntutkimuslaitos. <http://www.pohjois-pohjanmaa.fi/projects/file.php?2075>. 6.9.2012.
- ¹⁴ Valtioneuvosto. (2012). *Valtioneuvoston periaatepäätös soiden ja turvemaiden kestävästä ja vastuullisesta käytöstä ja suojelusta*. <http://www.ymparisto.fi/download.asp?contentid=138444&lan=fi>. 2.10.2012.
- ¹⁵ Pohjois-Pohjanmaan liitto. (2012). *Pohjois-Pohjanmaan maakuntakaavan uudistaminen. 1. Vaihekaavan luonnos*. http://www.ouka.fi/c/document_library/get_file?uuid=d0dc692d-9973-4537-a46b-bb77c7bbede2&groupId=173371. 10.9.2012.
- ¹⁶ The Ramsar Convention. (2012). *Tourism and Wetlands*. http://www.ramsar.org/cda/en/ramsar-activities-tourism/main/ramsar/1-63-523_4000_0. 20.10.2012.
- ¹⁷ The Ramsar Convention. (2012). *Tourism and Wetlands*. http://www.ramsar.org/cda/en/ramsar-activities-tourism/main/ramsar/1-63-523_4000_0. 20.10.2012.
- ¹⁸ Vuoristo, K-V. & Vesterinen N. (2001). *Lumen ja Suomen maa*. Suomen matkailumaantiede. WSOY, Helsinki.

- 19 Kivelä, A. (2006). *Suo vetää puoleensa. Esteettisen suokokemuksen mahdollisuudet matkailussa*. Lapin yliopiston kauppätieteiden ja matkailun tiedekunnan julkaisuja B. Tutkimusraportteja ja selvityksiä 7. http://www.doria.fi/bitstream/handle/10024/67432/Julkaisu_Suo_vet%C3%A4%C3%A4_puoleensa.pdf?sequence=1. 6.6.2012.
- 20 Knuutila, S. (1999). Suoviha ja muita tunneperäisiä luontoseikkoja. Julkaisussa: Hakala, K (toim.). *Suo on kaunis*. Maahenki Oy, Helsinki.
- 21 Kivelä, A. (2006). *Suo vetää puoleensa. Esteettisen suokokemuksen mahdollisuudet matkailussa*. Lapin yliopiston kauppätieteiden ja matkailun tiedekunnan julkaisuja B. Tutkimusraportteja ja selvityksiä 7. http://www.doria.fi/bitstream/handle/10024/67432/Julkaisu_Suo_vet%C3%A4%C3%A4_puoleensa.pdf?sequence=1. 3.8.2012.
- 22 Knuutila, S. (1999). Suoviha ja muita tunneperäisiä luontoseikkoja. Julkaisussa: Hakala, K (toim.). *Suo on kaunis*. Maahenki Oy, Helsinki.
- 23 Vuoristo, K-V. & Vesterinen N. (2001). *Lumen ja Suven maa*. Suomen matkailumaantiede. WSOY, Helsinki.
- 24 Kivelä, A. (2006). *Suo vetää puoleensa. Esteettisen suokokemuksen mahdollisuudet matkailussa*. Lapin yliopiston kauppätieteiden ja matkailun tiedekunnan julkaisuja B. Tutkimusraportteja ja selvityksiä 7. http://www.doria.fi/bitstream/handle/10024/67432/Julkaisu_Suo_vet%C3%A4%C3%A4_puoleensa.pdf?sequence=1. 3.8.2012.
- 25 Valtioneuvosto. (2012). *Valtioneuvoston periaatepäätös soiden ja turvemaiden kestävästä ja vastuullisesta käytöstä ja suojelusta*. <http://www.ymparisto.fi/download.asp?contentid=138444&lan=fi>. 2.10.2012.
- 26 Pohjoismaiden Ministerineuvosto & Suomen Ympäristökeskus. (2004). *Kosteikot Pohjoismaissa ja Ramsar-sopimus*. <http://www.ymparisto.fi/download.asp?contentid=35753&lan=fi>. 15.8.2012.
- 27 Pohjois-Pohjanmaan liitto. (2011). *Pohjois-Pohjanmaan matkailustrategia 2015*. <http://www.pohjois-pohjanmaa.fi/file.php?fid=798>. 20.9.2012.
- 28 Pohjois-Pohjanmaan liitto. (2011). *Pohjois-Pohjanmaan matkailustrategia 2015*. <http://www.pohjois-pohjanmaa.fi/file.php?fid=798>. 20.9.2012.
- 29 Pohjois-Pohjanmaan liitto. (2011). *Pohjois-Pohjanmaan matkailustrategia 2015*. <http://www.pohjois-pohjanmaa.fi/file.php?fid=798>. 20.9.2012.
- 30 Pohjois-Pohjanmaan liitto. (2011). *Pohjois-Pohjanmaan matkailustrategia 2015*. <http://www.pohjois-pohjanmaa.fi/file.php?fid=798>. 20.9.2012.
- 31 Art-Travel. (2011). *Pohjois-Pohjanmaan matkailun tunnuslukuja, syyskuu 2011*. <http://www.arttravelconsulting.com/tuoteryhmat/documents/P-Pohjanmaa0911.pdf>. 2.9.2012.
- 32 Pohjois-Pohjanmaan liitto. (2011). *Pohjois-Pohjanmaan matkailustrategia 2015*. <http://www.pohjois-pohjanmaa.fi/file.php?fid=798>. 20.9.2012.
- 33 Tilastokeskus. (2012). *Toimialaonline. Yritys ja toimialatilastot*. <http://www.temtoimialapalvelu.fi>. 2.8.2012.
- 34 Pohjois-Pohjanmaan liitto. (2011). *Pohjois-Pohjanmaan matkailustrategia 2015*. <http://www.pohjois-pohjanmaa.fi/file.php?fid=798>. 20.9.2012.
- 35 Pohjois-Pohjanmaan liitto. (2011). *Pohjois-Pohjanmaan matkailustrategia 2015*. <http://www.pohjois-pohjanmaa.fi/file.php?fid=798>. 20.9.2012.

- ³⁶ Vuoristo, K.-V. & Vesterinen N. (2001). *Lumen ja Suven maa*. Suomen matkailumaantiede. WSOY, Helsinki.
- ³⁷ Naturpolis (2011). Kuusamo Lapland. *Matkalla kansainvälisyyteen 2013. Strategiapäivitys, maaliskuu 2011*. <http://www.naturpolis.fi/dynamic/KuusamoLapland-strategiapäivitys-2013.pdf>. 3.10.2012.
- ³⁸ Metsähallitus. (2012). *Kansallispuistojen, valtion retkeilyalueiden ja eräiden muiden suojelu- ja virkistysalueiden kävijöiden rahankäytön paikallistaloudelliset vaikutukset vuonna 2011*. <http://www.metsa.fi/sivustot/metsa/fi/Eraasiatjaretkeily/Virkistyskaytonsuunnittelu/suojelualueidenmerkityspaikallistaloudelle/Documents/Ptvaikutukset2011.pdf>. 13.10.2012.
- ³⁹ Metsähallitus. (2012). *Käyntimäärät kansallispuistoittain 2011*. <http://www.metsa.fi/sivustot/metsa/fi/Eraasiatjaretkeily/Asiakastieto/Kayntimaarat/Kansallispuistoittain/Sivut/Kayntimaaratkansallispuistoittain2011.aspx>. 2.10.2012
- ⁴⁰ Pohjois-Pohjanmaan liitto. (2003). *Pohjois-Pohjanmaan maakuntakaava. Tiivistelmä*. <http://www.pohjois-pohjanmaa.fi/file.php?fid=70>. 13.10.2012.
- ⁴¹ Metsähallitus (2012). *Luontomatkailusuunnitelmat*. <http://julkaisut.metsa.fi/julkaisut/?Keywords=194&Text=luontomatkailusuunnitelma&Languages=&PublicationSeries=&ProductCategory=>. 21.10.2012.
- ⁴² Metsähallitus (2011). *Pohjanmaan luonnonvarasuunnitelman välitarkastus. Kausi 2011-2016*. Metsähallituksen metsätalouden julkaisuja 66. Edita Prima Oy, Oulu.
- ⁴³ Pohjois-Pohjanmaan liitto. (2003). *Pohjois-Pohjanmaan maakuntakaava. Tiivistelmä*. <http://www.pohjois-pohjanmaa.fi/file.php?fid=70>
- ⁴⁴ Järviluoma, J. (1999). *Luonnon merkitys matkailun vetovoimatekijänä*. Metsätieteen aikakausi 1/1999, 99-101. <http://www.metla.fi/aikakauskirja/full/ff99/ff991099.pdf>. 13.7.2012.
- ⁴⁵ Kukkola, J., Renfors, T. & Kallioniemi, K. (2002). *Suo mahdollisuutena matkailussa – esimerkkikohteena Leivonmäki*. Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja 12, Jyväskylä.
- ⁴⁶ Pohjoismaiden Ministerineuvosto & Suomen Ympäristökeskus. (2004). *Kosteikot Pohjoismaissa ja Ramsar -sopimus*. <http://www.ymparisto.fi/download.asp?contentid=35753&lan=fi>, 15.8.2012.
- ⁴⁷ Ojala, L., Heikkinen, H. & Tolvanen, A. (2011). *Soiden merkitys virkistyskäytölle - Haastattelututkimus Oulussa, Haukiputaalla, Muhoksella ja Pudasjärvellä*. Pohjois-Pohjanmaan ja Kainuun suo-ohjelman osaselvitys 6b.
- ⁴⁸ Museovirasto. (2012). *Myös soiden käyttöä ja kulttuuriperintöä tulee tarkastella maankäytön suunnittelussa*. Museoviraston tiedote 24.10.2012. <http://www.nba.fi/fi/ajankohtaista/tiedotearkisto?Article=5725>, 28.10.2012.
- ⁴⁹ Ympäristöministeriö. (2012). *Rantsila, Kurunneva*. <http://www.ymparisto.fi/default.asp?contentid=183592>. 6.11.2012.
- ⁵⁰ Tyrväinen, L., Silvennoinen, H. & Hallikainen, V. (2010). *Kansainvälisten matkailijoiden maisema- ja ympäristöarvostukset Pohjois-Suomessa*. <http://www.metla.fi/julkaisut/workingpapers/2010/mwp147.pdf>. 20.9.2012.
- ⁵¹ Saito, Y. (1999). *Tasapaksun luonnon estetiikka: suomalaisema*. Julkaisussa: Hakala, K (toim.). *Suo on kaunis*. Maahenki Oy, Helsinki.
- ⁵² Ojala, L., Heikkinen, H. & Tolvanen, A. (2011). *Soiden merkitys virkistyskäytölle - Haastattelututkimus Oulussa, Haukiputaalla, Muhoksella ja Pudasjärvellä*. Pohjois-Pohjanmaan ja Kainuun suo-ohjelman osaselvitys 6b.
- ⁵³ Savola, A. (2005). *Äänimaisema luontomatkailukohteiden suunnittelussa ja kehittämisessä*. Metlan työraportteja 20-. <http://www.metla.fi/julkaisut/workingpapers/2005/mwp020-10.pdf>. 25.10.2012.

-
- ⁵⁴ Metsähallitus (2005). Kävijätutkimusraportti Olvassuon ja Iso Tilansuo-Housusuon Natura 2000 –alueille kesällä 2003. Julkaisussa: Wiiskanta, M (toim.) *Olvassuon & Iso Tilansuo – Housusuon luontoa ja historiaa*. Suomet-säerämaa Life- projektin perusselvitykset. Tammer Paino Oy, Tampere.
- ⁵⁵ Metsähallitus (2005). Kävijätutkimusraportti Litokairan Natura 2000-alueelle kesällä 2003. Julkaisussa: Wiiskanta, M. (toim.) *Litokairan luontoa ja historiaa*. Suomet-säerämaa Life- projektin perusselvitykset. Tammer Paino Oy, Tampere.
- ⁵⁶ Ojala, L., Heikkinen, H. & Tolvanen, A. (2011). *Soiden merkitys virkistyskäytölle - Haastattelututkimus Oulussa, Haukiputaalla, Muhoksella ja Pudasjärvellä*. Pohjois-Pohjanmaan ja Kainuun suo-ohjelman osaselvitys 6b.
- ⁵⁷ Láuren, K. (2001). Hyytäviä surmatöitä ja salaisia hautoja – suo kuoleman näyttämönä ja tyyssijana kertomus-perinteessä. Suo 52 (34). Suoseura – Finnish Peatland Society. 121–126.
- ⁵⁸ Ojala, L., Heikkinen, H. & Tolvanen, A. (2011). *Soiden merkitys virkistyskäytölle - Haastattelututkimus Oulussa, Haukiputaalla, Muhoksella ja Pudasjärvellä*. Pohjois-Pohjanmaan ja Kainuun Suo-ohjelman osaselvitys 6b.
- ⁵⁹ Metsähallitus (2005). Kävijätutkimusraportti Olvassuon ja Iso Tilansuo-Housusuon Natura 2000 –alueille kesällä 2003. Julkaisussa: Wiiskanta, M (toim.) *Olvassuon & Iso Tilansuo – Housusuon luontoa ja historiaa*. Suomet-säerämaa Life- projektin perusselvitykset. Tammer Paino Oy, Tampere.
- ⁶⁰ Metsähallitus (2005). Kävijätutkimusraportti Litokairan Natura 2000-alueelle kesällä 2003. Julkaisussa: Wiiskanta, M (toim.) *Litokairan luontoa ja historiaa*. Suomet-säerämaa Life- projektin perusselvitykset. Tammer Paino Oy, Tampere.
- ⁶¹ Metsähallitus (2005). Kävijätutkimusraportti Olvassuon ja Iso Tilansuo-Housusuon Natura 2000 –alueille kesällä 2003. Julkaisussa: Wiiskanta, M (toim.) *Olvassuon & Iso Tilansuo – Housusuon luontoa ja historiaa*. Suomet-säerämaa Life- projektin perusselvitykset.
- ⁶² Metsähallitus (2005). Kävijätutkimusraportti Litokairan Natura 2000-alueelle kesällä 2003. Julkaisussa: Wiiskanta, M (toim.) *Litokairan luontoa ja historiaa*. Suomet-säerämaa Life- projektin perusselvitykset.
- ⁶³ Puustinen, J., Pouta, E., Neuvonen, M. & Sievänen, T. (2007). *Kansallispuistojen kävijämäärää selittävät tekijät*. Metlan työraportteja 52: 161–173. <http://www.metla.fi/julkaisut/workingpapers/2007/mwp052-14.pdf>. 20.9.2012.
- ⁶⁴ Metsähallitus (2005). Kävijätutkimusraportti Olvassuon ja Iso Tilansuo-Housusuon Natura 2000 –alueille kesällä 2003. Julkaisussa: Wiiskanta, M (toim.) *Olvassuon & Iso Tilansuo – Housusuon luontoa ja historiaa*. Suomet-säerämaa Life- projektin perusselvitykset.
- ⁶⁵ Metsähallitus (2005). Kävijätutkimusraportti Litokairan Natura 2000-alueelle kesällä 2003. Julkaisussa: Wiiskanta, M (toim.) *Litokairan luontoa ja historiaa*. Suomet-säerämaa Life- projektin perusselvitykset.
- ⁶⁶ Liuksila, T. (2010). Matkailun ohjelmapalvelut (2010). TEM:n ja ELY-keskuksen julkaisu. http://ely.combo.fi/fi/tiedotepalvelu/2010/Documents/Lapin%20ELY/matkailu_ohjelmap_web.pdf. 13.9.2012.
- ⁶⁷ Silvennoinen, H. & Tyrväinen, L. (2001). Luontomatkailun kysyntä Suomessa ja asiakkaiden ympäristötoiveet. Julkaisussa: Sievänen, T. (toim.). *Luonnon virkistyskäyttö 2000*. Metsäntutkimuslaitoksen tiedonantoja 802. s. 112–127.
- ⁶⁸ Boxberg, M., Komppula, R. Korhonen, S. & Mutka, P. (2001). *Matkailutuotteen markkinointi ja jakelukanavat*. Edita Publishing,

-
- ⁶⁹ Borg, P., Kivi, E & Partti, M. (2002). *Elämyksestä elinkeinoksi. Matkailusuunnittelun periaatteet ja käytäntö*. WSOY, Juva.
- ⁷⁰ Soomaa. (2012). *Bog shoening experiences*. <http://www.soomaa.com/experiences/bog-shoeing/> 20.10.2012.
- ⁷¹ Wild Estonia Weekly. (2012). *In the heart of the 'spring action'*. <http://wildestonia.wordpress.com/2011/04/10/in-the-heart-of-the-spring-action/> 20.10.2012.